

**ПРЯМУЄМО
РАЗОМ**

ЗВІТ

**про результати первинного
соціологічного дослідження**

**«ДІАГНОСТИКА РІВНЯ КОНФЛІКТНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ГОТОВНОСТІ
ВПЛИВУ ВЧИТЕЛІВ
НА ПРОЦЕСИ ПРИМИРЕННЯ
І ВСТАНОВЛЕННЯ МИРУ»**

2020

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	4
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ БЕНЕФІЦІАРІВ.....	6
ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ.....	10
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	34
ДОДАТКИ.....	36

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Складні соціальні і політичні події в Україні стали вирішальним моментом у процесі розвитку закладів вищої освіти Луганської області. Деяким викладачам і студентам довелося евакуюватися разом із закладами: такими є зокрема ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Їхні основні активи залишилися на окупованих територіях: площа 183200 м² будівель, бібліотеки, спортивні зали, студентський кампус, IT-центр – близько 20 мультимедійних станцій і супутниковий інтернет, обсерваторія, зимовий ботанічний сад, музеї зоології, геології та анатомії та ін. Викладачі й більша частина студентів дотепер не мають місця постійного проживання, багато сімей виявилися розділеними. Незважаючи на важкі умови і Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, і ЛНУ імені Тараса Шевченка продовжують виконувати свою місію, перебувають на провідних позиціях у сфері науки й освіти, залишаються центрами культурного розвитку Сходу України. Зараз адміністрація ЛНУ імені Тараса Шевченка й велика частина викладацького складу базуються в м. Старобільськ (Луганська область). Є окремі структурні підрозділи в м. Рубіжне, м. Кременна, м. Лисичанськ, м. Щастя (Луганська область) і в м. Полтава (Полтавська область). Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти базується в м. Сєвєродонецьк.

Проект «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» покликаний сприяти встановленню миру й примиренню на Сході України шляхом зміцнення потенціалу ЛНУ імені Тараса Шевченка й Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Загальна мета досягається за рахунок мультиплікативного ефекту. Викладачі є носіями знань, культури, цінностей і переконань. У процесі отримання освіти – від дошкільної до професійної – особистість дитини формується здебільшого під впливом учителів. Обидва ЗВО працюють з викладачами на різних етапах їх кар'єри. ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка» забезпечує підготовку майбутніх професіоналів; Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти постійно підвищує кваліфікацію фахівців, які вже працюють. Синергія проекту полягає в спільному використанні інфраструктури й мереж двох університетів для забезпечення кращих результатів педагогічної підготовки. Поточна ситуація на Сході України вимагає термінового реагування та всебічної підтримки вчителів. Тому проект «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» має не тільки короткострокові, але й довгострокові результати за рахунок упровадження в навчальні програми елементів примирення, миротворчості, що забезпечить формування безконфліктного ціннісного фундаменту як серед учителів/викладачів, так і серед здобувачів освіти. Саме формування нових ціннісних орієнтацій покликано зміцнити згуртованість, толерантність, терпимість та зменшити соціальну дистанцію населення області.

Одним з перших етапів реалізації зазначеного проекту є дослідження, яке має на меті діагностику рівня конфліктності соціального середовища Луганської області й готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру. Перший етап дослідження має розвідувальний характер і надає змогу дослідницькій команді уточнити предмет дослідження й конкретизувати мету. Виконуючи допоміжні завдання, розвідувальне дослідження, зокрема опитування, слугує постачальником оперативних відомостей, які особливо цікавлять дослідницьку команду. За допомогою оперативного опитування визначили ставлення учителів/викладачів та здобувачів освіти (учнів та студентів) до конфліктогенності в громадах Луганської області, а також виявили ступінь готовності та ефективності учителів/викладачів та здобувачів освіти до примирення та миротворчості й отримати показники оцінки корисності зазначеного проекту. Також це дослідження надало змогу скласти базу суб'єктів навчального процесу, які мають на меті продовжити

співробітництво в рамках проєкту «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру».

У зв'язку з епідеміологічною ситуацією для цього етапу обрали метод онлайн-анкетування на платформі LimeSurvey. Було розроблено дві анкети. Перша спрямована на визначення думки учителів та викладачів щодо конфліктності соціального середовища Луганської області й готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру (*додаток А*) (лінк на анкету: <http://lime.luguniv.edu.ua/index.php/276468/lang-ru>), друга - на визначення думки здобувачів освіти цієї території (*додаток Б*) (лінк на анкету: <http://lime.luguniv.edu.ua/index.php/121519/lang-ru>). Анкета складається з декількох блоків: преамбула; визначення рівня конфліктності на трьох рівнях (рівень громади, рівень колективу та рівень особистості); визначення рівня толерантності; тестування щодо лінії поведінки в конфліктах та обізнаності опитаних щодо конфліктології, медіації, миротворчості, а також досвіду участі респондентів у посередництві під час конфліктних ситуацій; оцінка перспектив проєкту; демографічний блок.

Метою дослідження є діагностика рівня конфліктності соціального середовища Луганської області очима вчителів/викладачів та здобувачів освіти, готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру.

Предметом дослідження є рівень конфліктності соціального середовища Луганської області очима вчителів/викладачів та здобувачів освіти.

Об'єктом дослідження є рівень конфліктності соціального середовища;

Суб'єктами дослідження визначено вчителів/викладачів та здобувачів освіти Луганської області.

Завданнями дослідження є:

- Оцінити конфліктогенність середовища (рівень громади, колективу, близького оточення) з погляду респондентів;
- Визначити обізнаність і готовність мінімізувати наслідки конфлікту, тобто готовність особистості до профілактики конфліктів, яка являє собою систему знань, умінь і навичок, особистісних характеристик, необхідних для успішної профілактики конфліктів;
- Окреслити соціальну дистанцію респондентів різних соціальних груп;
- Визначити лінії поведінки опитаних під час конфліктних ситуацій;
- З'ясувати рівень важливості зазначеного проєкту, його компонентів для подальшої професійної діяльності учителів/викладачів та в процесі навчання для здобувачів освіти.

Генеральна сукупність: учителі/викладачі (9357 осіб) та здобувачі освіти (87647 осіб) Луганської області.

Вибірковою сукупністю при допущеній помилці 5% та довірчою вірогідністю 0,954 є 385 учителів/викладачів та 398 здобувачів освіти за формулою обчислювань В. Паніотта та В. Максименка.¹ У дослідженні використовувалась стратифікована випадкова вибірка (районована), яка передбачає поділ генеральної сукупності на суб-сукупності, що не перекриваються. У цьому випадку – це райони (Старобільський, Кременський, Білокуракинський, Сватівський, Біловодський, Троїцький, Новоайдарський, Новопсковський, Станично-Луганський), а також міста обласного значення (Сєверодонецьк, Лисичанськ, Рубіжне). У цих громадах функціонує 104 загальноосвітні школи, 19 ліцеїв, 7 коледжів та 5 ЗВО III-IV рівнів акредитації. За проєктом «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» прямими бенефіціарами є саме викладачі й здобувачі освіти ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»,

¹ В.И.Паниотто, В.С.Максименко Количественные методы в социологических исследованиях, с. 171

вчителі, які навчаються, та викладачі, які працюють у Луганському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти постійно, а також учні навчальних закладів загальної середньої освіти зазначених громад.

Під час розробки інструментарію, виокремлено рівні вимірювання конфліктності: когнітивний рівень – сукупність конфліктологічних знань (конфліктологічна грамотність); операційний рівень – сукупність умінь і навичок практичного характеру в застосуванні цих знань (уміння критично мислити, уміння конструктивно вирішувати конфлікти, гнучко використовувати різні стратегії поведінки в конфлікті тощо); особистісний рівень – сукупність індивідуально-психологічних якостей, які виявляються в умовах конфліктної ситуації й характеризують особистість як суб'єкта конфліктної взаємодії (толерантність, прийняття інших тощо). А також передбачено визначити рівень конфліктності в громаді, колективі та в особистому житті. В інструментарії використовуються такі методики та шкалування: рангова, номінальна шкали, шкала сумарних оцінок Р. Лайкерта, модифікована шкала вимірювання соціальної дистанції Е. Богардуса (модифікація О. Балакірієвої), методика «Стратегія боротьби з конфліктами» (Д. Веттен, К. Камерон).

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ БЕНІФІЦІАРІВ

Загалом в Україні існує 15500 закладів загальної середньої освіти², 736 закладів професійної (професійно-технічної) освіти³ та 370 закладів вищої освіти⁴. У Луганській області функціонує 280 закладів загальної середньої освіти, 23 заклади професійної (професійно-технічної) освіти та 8 закладів вищої освіти⁵. За даними департаменту освіти і науки Луганської облдержадміністрації в області налічується 5 закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації та наукових установ. Загалом у цих закладах працює 888 викладачів, з них 556 жінок, що дорівнює 63% від загальної кількості працюючих викладачів у п'ятьох закладах вищої освіти. Також треба зазначити, що в ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» й Луганському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти викладаються гендерні курси (спецкурси), а також налічується три заклади вищої освіти III-IV рівнів акредитації та наукових установ, у яких впроваджені механізми мирного вирішення конфліктів за участі дівчат та жінок (відповідні практики, медіація, фасилітація, діалоги тощо), які планується залучати у проєкті до розробки навчальних та методичних матеріалів.

У 2017-2018 навчальному році зафіксовано понад 77 тис. учнів і здобувачів освіти. З табл. 28 видно, що до 2016-2017 навчального року кількість учнів і здобувачів освіти зменшувалась, наприклад у 2014-2015 навчальному році навчалось 97884 особи, а у 2016-2017 навчальному році – 75976 осіб. А вже 2017-2018 навчального року цей показник зріс до 77361 особи. Таким чином, у 2017-2018 навчальному році навчалось у загальноосвітніх навчальних закладах 52688 осіб, з них 25722 жінки (49%); у професійно-технічних закладах

² Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях станом на 2018-2019 навчальний рік. – режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/znz_u.html

³ Дані станом на 2018 рік. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/ptu_u.html

⁴ Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях станом на 2018-2019 навчальний рік. – режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/osv_rik/osv_u/vuz_u.html

⁵ Дані станом на 2018 рік. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/osv.htm

– 5553 осіб, з них 2439 жінок (49%); у ЗВО I-II рівнів акредитації – 12632 особи, з них 11428 жінок (49%), у ЗВО III-IV рівнів акредитації – 16774 особи (жінок – 44%).

Таблиця 28

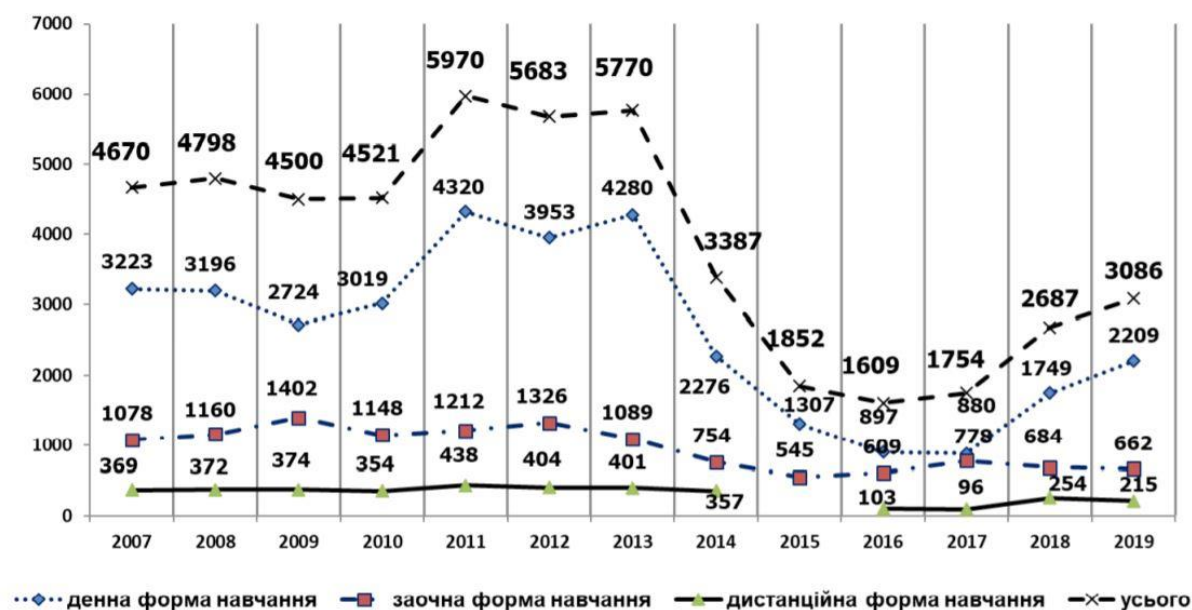
Гендерний розподіл у закладах освіти різного рівня⁶

рівень	2014-2015 н.р.		2015-2016 н.р.		2016-2017 н.р.		2017-2018 н.р.	
	ж	ч	ж	ч	ж	ч	ж	ч
Загальноосвітні навчальні заклади	28349	29514	25038	26055	25372	26487	25722	26966
З них за денною ФН	28335	29499	24941	25950	25299	26386	25635	26865
З них за вечірньою, заочною ФН	14	15	97	105	73	101	87	101
Професійно-технічні навчальні заклади	2733	3598	2437	3437	2576	3309	2439	3114
Вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації	3721	3049	2931	2864	1311	1252	11428	1204
Вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації	15911	11009	10084	8026	8847	6822	7761	9013
Усього	50714	47170	40490	40382	38106	37870	37064	40297

У 2019 році в Луганській області налічується 9357 педагогічних і науково-педагогічних працівників (7694 викладачів і 1663 вчителів дошкільних установ). Один раз на 5 років викладачі проходять курси підвищення кваліфікації, тому щорічно підвищують свою кваліфікацію близько 20 % викладачів, тобто 1871 педагогічний працівник. З мал. 1 видно, що у 2019 році підвищили свою кваліфікацію 3086 педагогічних працівників, з них 215 осіб – за дистанційною формою, 662 – за заочною, 2209 – за денною.

За останні 5 років кількість педагогічних працівників, які проходять підвищення кваліфікації в ОППО збільшується й налічує на 1234 особи більше, ніж у 2015 році, що майже удвічі більше. Кількість навчальних планів підвищення кваліфікації в ЛОППО за останні 5 років збільшилася у 1,7 разів, що видно з мал. 2. Навчальні плани підвищення кваліфікації удосконалюються, доповнюються та відображають сучасні виклики суспільства.

⁶ Деякі дані взято із сайту Державної служби статистики України

Мал. 1 Кількість педагогічних працівників, які мали підвищення кваліфікації (2017 – 2019 роки)⁷

Мал. 2 Кількість навчальних планів підвищення кваліфікації⁸ в ЛОППО (2007-2020 рр.)

Педагогічний склад Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, який зараз базується в м. Северодонецьк (головне відділення), включає 79 викладачів, які щороку надають послуги з навчання 2900 слухачам. Ці послуги надаються не тільки в м. Северодонецьк, а й в 10-методичних відділеннях, розташованих у містах і селищах Луганської області (Старобільськ, Кремінна, Лисичанськ, Білокуракине, Сватове, Біловодськ, Троїцьк, Новоайдар, Новопсков, Станиця Луганська), які планується об'єднати в одну освітньо-ресурсну мережу за допомогою системи відеоконференцзв'язку зі створеним у процесі реалізації проєкту ресурсним центром для вчителів ЛНУ імені Тараса Шевченка (м. Рубіжне). Ця програма допоможе вдосконалити систему надання освітніх послуг університетом студентам педагогічних спеціальностей (очної та заочної форм

⁷ Дані зі Статистичного збірника «Освіта Луганщини – 2019»

⁸ Дані зі Статистичного збірника «Освіта Луганщини – 2019»

навчання), перепідготовку, а також підвищення кваліфікації (короткострокові навчальні заняття) шкільних учителів Луганської області.

Таблиця 1

Кількість здобувачів освіти у ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Район/місто	учні ПТНЗ			здобувачі освіти коледжів				здобувачі освіти ЛНУ імені Тараса Шевченка*				
	1 курс	2 курс	3 курс	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	маг 1-2 курси
Старобільський	95	64	46	130	119	84	54	601	719	931	831	819
Кремінський	31	36	36					79	82	116	113	158
Новоайдарський (м. Щастя)	78	45	15									
Рубіжне	71	50	63	176	177	140	115	33	34	92	96	53
Лисичанськ				167	162	159	133					
Загалом	275	195	160	473	458	383	302	713	835	1139	1040	1030

Щодо ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», то університет надає освітні послуги 7003 студентам очної та заочної форм навчання (табл. 1). Поточна кількість викладачів становить 466 осіб (табл. 2). У навчально-науковому інституті педагогіки та психології працює 69 штатних викладачів, з них щонайменше 6 сертифікованих тренерів, медіаторів тощо, які мають змогу розробляти методичні рекомендації, навчальні матеріали тощо для підвищення кваліфікації учителів. Щороку, починаючи з 2016, навчально-науковий інститут педагогіки та психології випускає близько 600 фахівців педагогічних спеціальностей, з них приблизно 300 бакалаврів та 300 магістрів (відомості кожного року варіюються в межах похибки). Близько 1500 викладачів шкіл і коледжів цільової території (Луганської та Донецької областей) відвідують професійні тренінги для педагогічних кадрів, що проводяться на базі ЛНУ імені Тараса Шевченка й розробляються науково-педагогічними кадрами зазначеного інституту. Таким чином підтримуються зв'язки з випускниками університету та педагогічними працівниками не тільки Луганської області, що ілюструє співпрацю викладачів університету та учителів загальноосвітніх закладів, викладачів професійно-технічних навчальних закладів, ліцеїв, коледжів тощо. Саме зв'язки під час співпраці та напрацьована база педагогічних працівників області під час реалізації проекту надають змогу успішно виконати не тільки проєкт, але й створити передумови сталого розвитку майбутньої мережі.

Таблиця 2

Кількість учителів/викладачів у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Район/місто	учителі шкіл/ліцеїв/гімназій	учителі училищ/коледжів	викладачів ЛНУ імені Тараса Шевченка*
Старобільський	16	33	203
Кремінський	9		34
Новоайдарський (м. Щастя)	9		
Рубіжне	10	68	24
Лисичанськ		60	
Загалом	44	161	261

Анкетування дало змогу зібрати контакти 122 вчителів/викладачів та 80 учнів/студентів, які погодились працювати в рамках проєкту, удосконалювати свої навички й набувати нових знань з конфліктології, медіації та примирення, а також упроваджувати в навчальний процес методичні рекомендації, тренінгові елементи, техніки примирення та миротворчості.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Під час анкетування було опитано 420 учителів/викладачів, з них 379 жінок, 41 чоловік та 654 здобувачі освіти, з них 490 жінок та 164 чоловіка. Опитані проживають/працюють/навчаються в Старобільському, Кремінському, Білокуракинському, Сватівському, Біловодському, Троїцькому, Новоайдарському, Новопсковському, Станично-Луганському районах, а також у містах обласного значення (Сєвєродонецьк, Лисичанськ, Рубіжне). Участь в опитуванні взяли вчителі/викладачі таких вікових груп: 17 – 22 років (6 осіб), 23 – 35 років (145 осіб), 36 – 55 років (225 осіб), 56+ років (44 особи). Серед здобувачів освіти були опитані такі вікові категорії: 14 – 16 років (183 особи), 17 – 22 роки (396 осіб), 23 – 35 років (75 осіб). Серед опитаних 46,4 % учителів/викладачів зазначили, що загалом фінансових можливостей на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких, як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі, 31,9 % – вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей, 14,7% – живуть забезпечено, але зробити деякі покупки поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль тощо), 5,4 % – ледве зводять кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти та 1,4 % – можуть собі дозволити придбати практично все, що хочуть. Серед 42,6 % респондентів категорії здобувачів освіти зазначили, що загалом фінансових потужностей їх сім'ї на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких, як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі, 28,4% – живуть забезпечено, але зробити деякі покупки поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль, тощо), 19,6% – вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей, 5,8 % – можуть собі дозволити придбати практично все, що хочуть та 3,5% – ледве зводять кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти.

Таблиця 3

Розподіл середнього арифметичного думок вчителів/викладачів та здобувачів освіти щодо деяких тверджень (максимальна оцінка 5)

Твердження рівня громади	Учителі/викладачі	Здобувачі освіти
	Середнє арифметичне	Середнє арифметичне
На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між жителями громади	2,3	2,5
На вулицях громади часто можна побачити суперечки між учасниками ООС (АТО) (військовослужбовцями) та місцевими жителями громади	1,7	1,9
На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між ВПО (внутрішньо переміщеними особами) та місцевими жителями	1,8	2,0
Твердження рівня колективу чи академічної групи	Учителі/викладачі	Здобувачі освіти
У моєму робочому колективі/ академічній групі/ класі часто трапляються суперечки, конфлікти між керівництвом та підлеглими/ між викладачами/учителями та студентами/учнями	1,9	1,8
У моєму робочому колективі/ академічній групі/ класі часто трапляються суперечки чи конфлікти між викладачами (учителями)/ або студентами/учнями	1,8	2,1
У моєму робочому колективі/ закладі освіти часто трапляються суперечки чи конфлікти між викладачами (учителями) та здобувачами освіти (студентами або учнями)	1,8	1,7
Твердження рівня критичного мислення	Учителі/викладачі	Здобувачі освіти
Мої знайомі та друзі завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	3,1	2,7
Мої колеги/ однокласники/одногрупники завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	3,3	2,7
Я завжди перевіряю отриману інформацію та критично сприймаю новини	3,6	2,9
Твердження рівня особистості	Учителі/викладачі	Здобувачі освіти
Я часто конфлікую або вступаю в суперечки на вулицях громади	1,3	1,4
Я часто сперечаюсь з колегами по роботі/ однокласниками/одногрупниками	1,5	1,7
Я часто сварю здобувачів освіти (учнів/студентів), мене часто сварять викладачі/учителі	1,5	1,4
Я не вступаю в конфліктні ситуації, але з родичами чи друзями обговорюю деякі ситуації на роботі/ тими чи іншими особами або соціальними групами	3,4	3,1
Твердження щодо причин конфліктів	Учителі/викладачі	Здобувачі освіти
Я вважаю, що конфлікт, який розгорнувся на Сході України, треба врегульовувати мирним шляхом	4,5	4,4
Я вважаю, що Російська Федерація винна в тому, що зараз відбувається на Сході України	3,4	2,8
Я вважаю, що через конфлікт, який розгорнувся на Сході України, у моїй громаді підвищився рівень конфліктності	2,9	2,8
Я вважаю, що наразі існує нагальна потреба у зменшенні рівня конфліктності в моїй громаді мирним шляхом	2,9	2,9

Респондентам надавалась змога висловити свою згоду/незгоду з твердженнями, які стосуються громади, колективу, особистого життя та критичного мислення за п'ятибальною шкалою, де 5 – повністю згоден/на, а 1 – повністю не згоден/згодна. З табл. 3 (відсортована за кластерами) можна побачити, що опитані не відчують загостреної конфліктогенності у своїй громаді, хоча й констатують, що серед деяких соціальних груп та мешканцями громади все ж таки спостерігаються деякі суперечки. Наприклад, середнє арифметичне твердження «на вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між жителями громади» має 2,3 бали за оцінкою учителів/викладачів та 2,5 – здобувачів освіти, що говорить про наявність у громаді соціальної напруги. На вулицях громади здобувачі освіти частіше бачать суперечки між учасниками ООС (АТО) (військовослужбовцями) та місцевими жителями громади, ніж учителі/вчителі (1,9 та 1,7 відповідно). Така ж ситуація з суперечками або конфліктами на вулицях громади між ВПО (внутрішньо переміщеними особами) та місцевими жителями, тобто здобувачі освіти частіше стають свідками таких конфліктних ситуацій, ніж учителі/викладачі (2,0 та 1,8 відповідно).

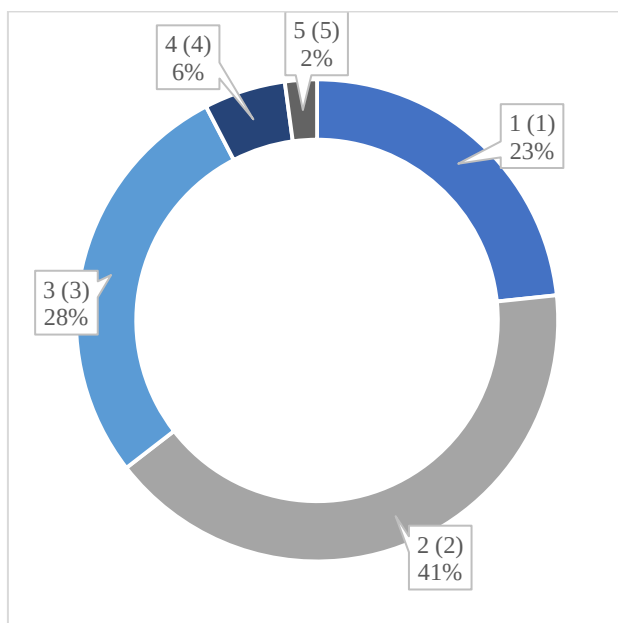
Треба зазначити, що оцінки учителів/викладачів та здобувачів освіти різняться не суттєво та коливаються в межах похибки. Якщо звернути увагу на наступний блок тверджень (табл. 3 «Твердження рівня колективу чи академічної групи»), то можна побачити, що здобувачі освіти відчують напруження у академічній групі/ класі, через те, що часто трапляються суперечки чи конфлікти між студентами/учнями (2,1), у вчителів/викладачів цей показник нижчий (1,8), тобто між колегами. Щодо рівня критичного мислення, то очевидно, що учителі/викладачі частіше перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини, ніж здобувачі освіти (3,6 та 2,9 відповідно), мають відповідальне оточення, тобто їх колеги та знайомі мають звичку перевіряти отриману інформацію. Проте необхідно зазначити, що цей показник достатньо низький серед здобувачів освіти, бо він менший за половину, що може говорити про те, що лише половина опитаних має навички критичного мислення. Що стосується особистісного рівня, то респонденти відчують низький поріг конфліктності в своєму повсякденному житті та майже не вступають в суперечки чи конфліктні ситуації. Проте простежується латентність реакцій на конфліктні ситуації, наприклад, твердження «я не вступаю в конфліктні ситуації, але з родичами чи друзями обговорюю деякі ситуації на роботі/ тими чи іншими особами або соціальними групами» (учителі/викладачі 3,4, здобувачі освіти 3,1), тобто має місце оцінка конфлікту чи підтримка тієї чи іншої сторони конфлікту приховано, що може призвести до долучення до конфлікту чи призведе до створення латентного конфлікту, коли конфлікт не виникає лише тому, що не усвідомлюється суб'єктами конфлікту, його неймовірність взагалі.

Серед проєкцій на конфліктність у Луганській області опитані реагують адекватно та зазначають, що конфлікт необхідно врегульовувати мирним шляхом. На твердження «я вважаю, що конфлікт, який розгорнувся на сході України, треба врегульовувати мирним шляхом» отримано максимальний показник від середнього – 4,5 та 4,4 відповідно. Також респонденти дійшли згоди, що існує нагальна потреба у зменшенні рівня конфліктності в своїх громадах мирним шляхом (2,9 та 2,9). Розділились думки щодо винних у конфлікті, який розгорнувся на Сході України. Учителі/викладачі частіше звинувачують Російську Федерацію, ніж здобувачі освіти (3,4 та 2,8 відповідно), проте зійшлися в думках щодо твердження «через конфлікт, який розгорнувся на Сході України, у моїй громаді підвищився рівень конфліктності» (2,9 та 2,8 відповідно).

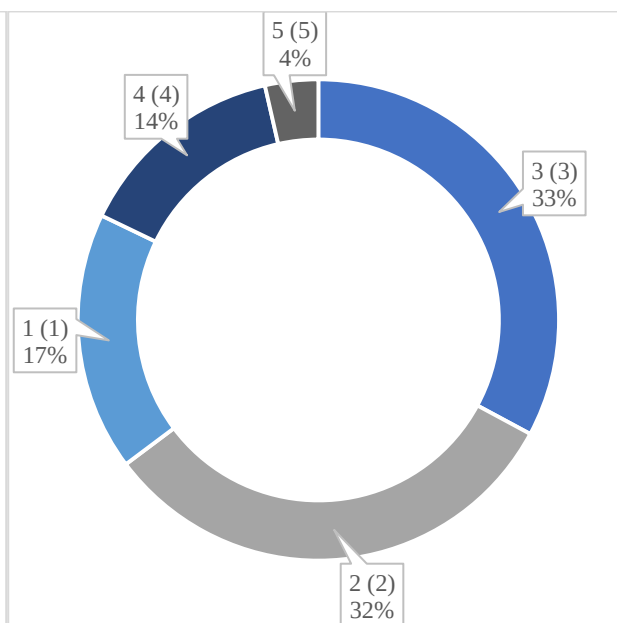
Таким чином, респонденти зазначають, що конфліктогенність у громадах однозначно збільшилась та дійшли однозначної згоди щодо необхідності зменшення цього рівня мирним шляхом. Треба зазначити, що простежується латентна поведінка під час конфліктних ситуацій серед опитаних. Загалом конфліктність має місце на всіх трьох рівнях: громади, колективу, особистості. Необхідність включення технік критичного мислення в навчальні програми та програми підвищення кваліфікації безперечно має місце.

Тому доцільно готувати програми та заходи під час реалізації проєкту «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення та миротворчості», враховуючи вищенаведені результати, та включити до їх змісту компоненти критичного мислення, мінімізації конфліктних ситуацій на трьох рівнях: громада, колектив, особистісний; застосувати прийоми та засади ненасильницької комунікації тощо. А також враховувати готовність опитаних до роботи над зниженням конфліктності серед мешканців їх громади, залучаючи їх до процесу створення навчальних матеріалів та програм.

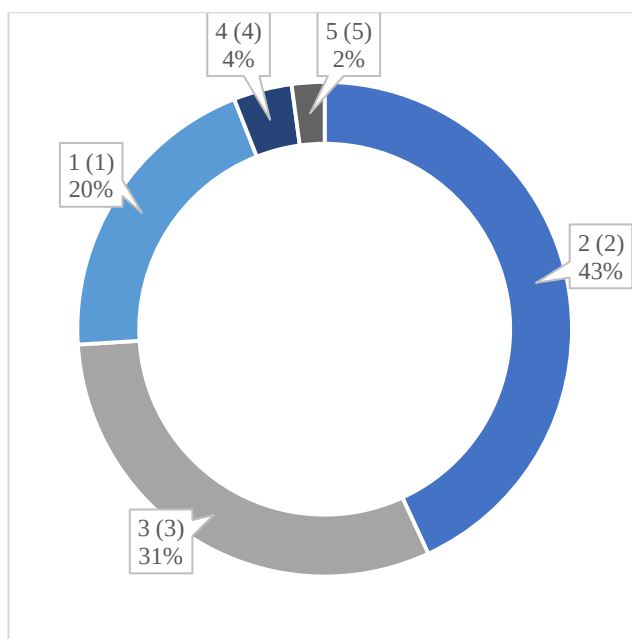
Для підтвердження показника конфліктності та його збільшення після 2014 року респондентам було запропоновано оцінити рівень конфліктності своєї громади: «Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді до 2014 року, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень» та «Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді у 2020 році, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень». Таким чином, порівнявши відповіді на ці два питання, дійшли висновку, що відповідно до мал. 3-4, на думку вчителів/викладачів, з 2014 по 2020 роки рівень конфліктності збільшився на 1,1, тобто з 2,1 до 3,1. Згідно з мал. 5-6 здобувачі освіти констатують незначне збільшення рівня конфліктності після 2014 року (у 2014 році – 2,2, у 2020 році – 2,7). Така розбіжність може бути пов'язана з віком респондентів у групі здобувачів освіти. У 2014 році більшості з них 11-16 років, тому їм ще складно виокремити власні відчуття через підлітковий вік та захищеність батьками.

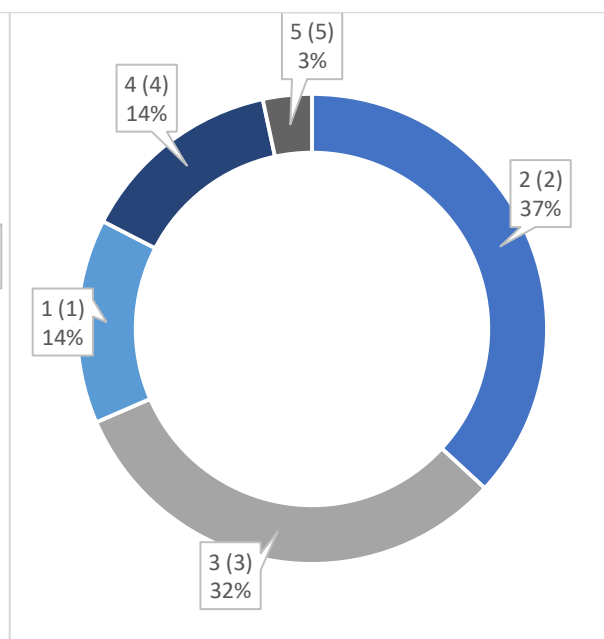
Мал.3 Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді до 2014 року, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень (середнє 2,1).

Мал.4 Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді у 2020 році, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень (середнє 3,2).

Мал.5 Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді до 2014 року, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень (середнє 2,2).

Мал.6 Оцініть, будь ласка, за п'ятибальною шкалою рівень конфліктності у вашій громаді у 2020 році, де 5 – найвищий рівень конфліктності, а 1 – найменший рівень (середнє 2,7)⁹.

Однією з головних причин підвищення рівня конфліктності звичайно є збройні дії на території Луганської області, проте виникнення нових соціальних, професійних прошарків або нових соціальних ролей вірогідно сприяє збільшенню рівня конфліктності в зазначених громадах, і попередні питання засвідчують цю тенденцію. Тому респондентам було запропоновано назвати три основні соціальні групи (статуси або ролі осіб), які, на їхню думку, підвищили рівень конфліктності у їхній громаді. Згідно з мал. 7 учителями/викладачами найчастіше були названі наступні групи: пенсіонери, зокрема з невідконтрольних українському Урядові територій; учасники АТО (ОСС) або військові; безробітні; внутрішньо переміщені особи (переселенці, ВПО); представники влади або державні службовці (а також депутати); ідеологічні групи (так звані «націоналісти» чи «проросійські») та маргіналізовані групи (які зловживають алкоголем, наркотиками тощо). На думку здобувачів освіти, ці самі групи мають вплив на рівень конфліктогенності громад, та додають ще поліцію, учителів/викладачів та підприємців, виключаючи зі списку людей, які зловживають алкоголем та націоналістів. Цікаво, що в попередньому питанні конфліктні ситуації в громаді із залученням, наприклад, учасників АТО (ОСС) були низько оцінені з боку опитаних, проте одними з перших найчастіше вказані в питанні про соціальні групи, які найчастіше залучені в конфлікти чи суперечки. Така тенденція має бути врахована, тому можна сказати, що завдяки контрольному питанню виявлені групи, які мають відношення до конфліктів у громадах.

⁹ Мал. 1-2 є візуалізацією думок учителів/викладачів, мал. 3-4 – здобувачів освіти

вчителі/викладачі

- Пенсіонери
- Військові/учасники АТО
- Безробітні
- Переселенці/ВПО
- Місцеві жителі/громадяни
- Люди, які зловживають алкоголем
- Люди, які вживають наркотики
- Влада
- Люди, з проросійськими поглядами
- Націоналісти
- Депутати
- Люди, які перебували у місцях позбавлення волі

здобувачі освіти

- Військові/учасники АТО
- Переселенці/ВПО
- Люди, які зловживають алкоголем
- Пенсіонери
- Депутати
- Підприємці
- Поліцейські
- Вчителі/викладачі
- Люди, з проросійськими поглядами
- Безробітні
- Місцеві жителі/громадяни

Мал. 7 Ранжований список за зменшенням основних соціальних груп (статуси, ролі, професії осіб), які, на думку респондентів, підвищили рівень конфліктності у їх громаді.

Для детального аналізу рівня конфліктності необхідно виміряти рівень толерантності та соціальної дистанції до будь-яких груп, які є в суспільстві. Для цього необхідно виміряти цей показник та вирахувати коефіцієнт реальної соціальної прийнятності. У дослідженні використовувалися не всі принципи толерантності, а лише ті, які мають місце на локальному рівні громади. Наприклад, принцип рівності між представниками різних народів (рівний доступ до соціальних благ для всіх людей незалежно від їх статі, раси, національності, релігії чи приналежності до будь-якої іншої групи) не був використаний у повному обсязі. Акцентували увагу лише на деяких соціальних групах, не чіпаючи, міжконфесійні, релігійні, расові та етнічні розбіжності, бо вони не належать до фокусу проекту. За допомогою обраної методики можна дізнатись про взаємну повагу, доброзичливість і терпиме ставлення всіх членів суспільства до представників інших соціальних, культурних, ідеологічних груп. Умовно толерантність можна поділити на три рівні: високий (активний), середній (активно-ситуативний) і низький (пасивний). На першому рівні толерантність переходить в осмислену необхідність і потребу. Середній (активно-ситуативний) рівень сформованості толерантності характеризується неготовністю до діалогу, співробітництва та позитивної взаємодії. Третій – наявністю хибних уявлень про свою винятковість, прагненням переносити відповідальність на оточення, високим рівнем тривожності. За цим принципом побудована шкала в питанні щодо соціальної дистанції. Поняття соціальної дистанції, яке ввів американський соціолог Е. Богардус, характеризує близькість (відчуженість) соціальних чи етнічних спільностей, груп, окремих людей. Шкала соціальної дистанції показує ступінь психологічної близькості людей, що сприяє легкості їх взаємодії. Максимальна соціальна дистанція означає, що людина тримається відокремлено, автономно. Мінімальна соціальна

дистанція сприяє конкретизації уявлень про інших людей, оскільки, коли люди добре знайомі, цікавляться один одним, вони втягуються у взаємодію, і кожен бере до уваги оригінальність та індивідуальність один одного. У проєкті використовується спрощена шкала соціальної дистанції (трирівнева).

Згідно з табл. 4 у відсотках можна побачити розподіл відповідей опитаних щодо тих чи інших груп. Респондентам дали змогу оцінити своє ставлення до них за допомогою трирівневої шкали («Я згоден/а спілкуватись з ними особисто», «Я згоден/а прийняти їх в суспільство, але хотів/ла б уникати особистого спілкування», «Не хочу, щоб вони взагалі були в нашому суспільстві») та визначитись, чи готові вони спілкуватися з тими чи іншими групами, прийняти в суспільство кожен з них. Результат відповідей на це питання показав, що викладачі найчастіше виключають зі свого спілкування й суспільства взагалі такі групи: наркозалежних (68,8% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які зловживають алкоголем (51,4% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої) (30,2% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які перебували в місцях позбавлення волі (22,6% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію (20,3%), людей, які мають ВІЛ/СНІД (12,8% від усіх відповідей щодо зазначеної групи) та людей, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти) (12,3% від усіх відповідей щодо зазначеної групи). При цьому не виключають можливості особистісного контакту з людьми, які говорять лише українською мовою (96,1% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людьми, які мають інвалідність (94,5% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), ВПО чи переселенцями з тимчасово окупованих територій (92,1% від усіх відповідей щодо зазначеної групи) та учасниками ООС (АТО) (військовослужбовці) (80,7% від усіх відповідей щодо зазначеної групи). Цікаво, що майже кожен п'ятий респондент (21,9% від усіх відповідей щодо зазначеної групи) має бажання особистісного контакту з людьми, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої) при цьому засуджують та обвинувачують Російську Федерацію у виникненні конфліктної ситуації на Сході України.

Щодо здобувачів освіти, то вони найчастіше виключають із суспільства такі групи людей: наркозалежних (70,3% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які зловживають алкоголем (38,8% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які перебували в місцях позбавлення волі (31,6% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої) (17,5% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які мають ВІЛ/СНІД (16,0% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які хворіли на COVID-19 (14,5% від усіх відповідей щодо зазначеної групи), людей, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію (14,0% від усіх відповідей щодо зазначеної групи) та людей, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти) (10,0% від усіх відповідей щодо зазначеної групи). З табл. 4 видно, що опитані приймають та спілкуються з людьми, які мають інвалідність, ВПО чи переселенцями з тимчасово окупованих територій, учасниками ООС (АТО) (військовослужбовцями), людьми, які говорять лише українською мовою та людьми, які говорять лише російською мовою.

Ще одним з показників, який має ілюструвати соціальну дистанцію та рівень толерантності – це показник реальної соціальної прийнятності, який відображає прагнення до взаємодії і інтеграції, і навіть асиміляції з іншими групами чи спільнотами.

Таблиця 4

Показники сприйняття деяких соціальних груп опитаними

Категорія	Вчителі/викладачі			Здобувачі освіти		
	Я згоден/а спілкуватись з ними особисто	Я згоден/а прийняти їх в суспільство, але хотів/ла б уникати особистого спілкування	Не хочу, щоб вони взагалі були в нашому суспільстві	Я згоден/а спілкуватись з ними особисто	Я згоден/а прийняти їх в суспільство, але хотів/ла б уникати особистого спілкування	Не хочу, щоб вони взагалі були в нашому суспільстві
Люди, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію	40,0%	39,5%	20,4%	51,0%	34,86%	14,0%
Люди, які зловживають алкоголем	6,6%	41,9%	51,4%	13,7%	47,4%	38,8%
Наркозалежні люди	4,0%	27,1%	68,8%	5,9%	23,7%	70,3%
Люди, які перебували в місцях позбавлення волі	12,1%	65,2%	22,6%	9,9%	58,4%	31,6%
Люди, які мають ВІЛ/СНІД	41,1%	45,9%	12,8%	37,7%	46,1%	16,0%
Люди, які хворіли на COVID-19	61,1%	33,3%	5,4%	44,6%	40,8%	14,5%
Люди, які мають інвалідність	94,5%	4,7%	0,7%	88,3%	10,7%	0,9%
ВПО чи переселенці з тимчасово окупованих територій	92,1%	6,6%	1,1%	86,2%	11,9%	1,8%
Учасники ООС (АТО) (військовослужбовці)	80,7%	16,9%	2,3%	60,5%	31,3%	8,1%
Люди, які говорять лише українською мовою	96,1%	3,1%	0,7%	89,9%	8,5%	1,5%
Люди, які говорять лише російською мовою	90,0%	8,8%	1,1%	91,1%	7,4%	1,3%
Люди, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої)	21,9%	47,8%	30,2%	37,6%	44,8%	17,5%
Люди, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти)	39,7%	47,8%	12,3%	52,7%	37,1%	10,0%

З табл. 5 видно, що коефіцієнт лише позитивний (тобто зі знаком «+»), що свідчить про відсутність прагнення учителів/викладачів та здобувачів освіти цілком відокремитися від представників інших груп, підтримувати, по можливості, тільки поверхневі, формальні контакти з ними. Це дає змогу говорити про відсутність озброєних конфліктів або конфліктів, як б могли бути небезпечними для жителів зазначених громад. Проте опитані учителі/вчителі виражають свою автономність, відсутність прагнення до інтеграції з

наркозалежними, людьми, які перебували в місцях позбавлення волі, які мають ВІЛ/СНІД та людьми, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти) (коефіцієнт дорівнює чи менший за 50%, тобто дорівнює 0,5 або менше, табл. 5). Здобувачі освіти ж мають прагнення дистанціюватись від людей, які зловживають алкоголем, які перебували в місцях позбавлення волі, люди, які мають ВІЛ/СНІД (0,5; 0,4; 0,5 відповідно). Треба зазначити, що учителі/викладачі сприймають як своїх з найвищим коефіцієнтом прийнятності людей, які говорять лише українською мовою та людей, які мають інвалідність, що свідчить про прагнення до інтеграції, близькості, асиміляції з ними (1 з 1 відповідно).

Таким чином, маємо деякі групи, до яких респонденти виявляють середній рівень толерантності, проте треба зазначити, що в суспільстві готові бачити всі зазначені групи.

Таблиця 5

Коефіцієнт реальної соціальної прийнятності

Люди, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію	Люди, які зловживають алкоголем	Наркозалежні люди	Люди, які перебували в місцях позбавлення волі	Люди, які мають ВІЛ/СНІД	Люди, які хворіли на COVID-19	Люди, які мають інвалідність	ВПО чи переселенці з тимчасово окупованих територій	Учасники ООС (АТО) (військовослужбовці)	Люди, які говорять лише українською мовою	Люди, які говорять лише російською мовою	Люди, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої)	Люди, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти)
Вчителі/викладачі												
0,6	0,9	0,4	0,4	0,5	0,7	1,0	0,9	0,8	1,0	0,9	0,6	0,5
Здобувачі освіти												
0,7	0,5	0,8	0,4	0,5	0,6	0,9	0,9	0,7	0,9	0,9	0,6	0,6

Наступне питання «Оцініть, будь ласка, запропоновані твердження відповідно до наведеної шкали, де 5 – повністю згоден/на, 1 – повністю не згоден/а. Пам'ятайте, Ваша відповідь має відображати реальну поведінку, а не бажану. Будьте відвертими» дає змогу оцінити та виявити особистісні переваги у виборі стратегії врегулювання конфлікту. Твердження за допомогою кластерного аналізу були об'єднані у п'ять кластерів: примус (суперництво, боротьба) (питання №1, 6, 11, 16), уникнення (питання № 4, 9, 14, 19), пристосування (питання 2, 7, 12, 17), співпраця (питання № 5,10,15,20) та компроміс (питання № 3, 8, 13, 18).

Таблиця 6

Готовність респондентів (вчителів/викладачів) та їх поведінкові реакції на вирішення конфліктів

Примус (суперництво, боротьба) 12,5	Я наполегливо аргументую свою позицію.	3,9	Співпраця 15,7	Я намагаюся розглядати проблему всебічно, спільно з колективом.	4,2	Компроміс 15,8	Я намагаюся знайти такий компроміс, який був би прийнятним для обох сторін	4,2
	Я намагаюся знайти вади в позиції іншої сторони.	2,9		Я відверто поділюся інформацією з іншими, вирішуючи спірне питання.	4,0		Я прагну отримати хоча б частину від того, що пропоную.	3,7
	Я люблю перемагати в суперечці	3,1		Я підтримую відвертий обмін інтересами й проблемами.	4,0		Я намагаюся знайти «золоту середину» у протиріччі, що вирішується.	4,1
	Я не люблю визнавати власних помилок.	2,6		Я висловлюю власну позицію тільки як одну з точок зору.	3,5		Я підкреслюю переваги тактики взаємних поступок	3,8
Уникання 13,7	Я намагаюся не бути втягнутим у конфлікт.	4,0	Пристосування 14,2	Я намагаюся ставити на перше місце потреби інших людей, а не свої власні.	3,4			
	Я уникаю відкритого обговорення суперечливих питань.	3,1		Я прагну досягти гармонії.	4,3			
	Я намагаюся тримати свої справжні почуття при собі, щоб уникнути важких переживань	3,5		Я погоджуюся з пропозиціями інших.	2,9			
	Я пропоную іншим взяти ініціативу на себе у вирішенні протиріччя.	3,1		Я допомагаю іншій стороні «не втратити обличчя».	3,6			

Таблиця 7

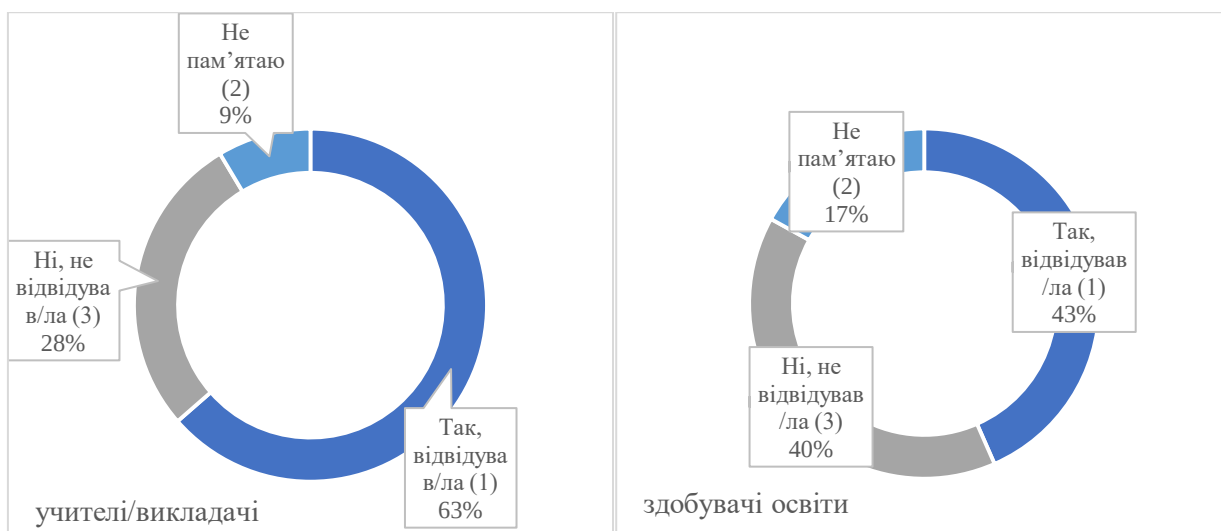
**Готовність респондентів (здобувачів освіти) та їх поведінкові реакції
на вирішення конфліктів**

Примус (суперництво, боротьба) 13,0	Я наполегливо аргументую свою позицію.	3,8	Співпраця 15,4	Я намагаюся розглядати проблему всебічно, спільно з колективом.	4,0	Компроміс 15,2	Я намагаюся знайти такий компроміс, який був би прийнятним для обох сторін	4,0
	Я намагаюся знайти вади у позиції іншої сторони.	3,1		Я відверто поділюся інформацією з іншими, вирішуючи спірне питання.	3,9		Я прагну отримати хоча б частину від того, що пропоную.	3,7
	Я люблю перемагати у суперечці	3,3		Я підтримую відвертий обмін інтересами й проблемами.	3,9		Я намагаюся знайти «золоту середину» у протиріччі, що вирішується.	3,9
	Я не люблю визнавати власних помилок.	2,8		Я висловлюю власну позицію тільки як одну з точок зору.	3,6		Я підкреслюю переваги тактики взаємних поступок	3,6
Уникання 13,6	Я намагаюся не бути втягнутим у конфлікт.	3,9	Пристосування 13,9	Я намагаюся ставити на перше місце потреби інших людей, а не свої власні.	3,3			
	Я уникаю відкритого обговорення суперечливих питань.	3,1		Я прагну досягти гармонії.	4,1			
	Я намагаюся тримати свої справжні почуття при собі, щоб уникнути важких переживань	3,5		Я погоджуюся з пропозиціями інших.	3,1			
	Я пропоную іншим взяти ініціативу на себе у вирішенні протиріччя.	3,1		Я допомагаю іншій стороні «не втратити обличчя».	3,4			

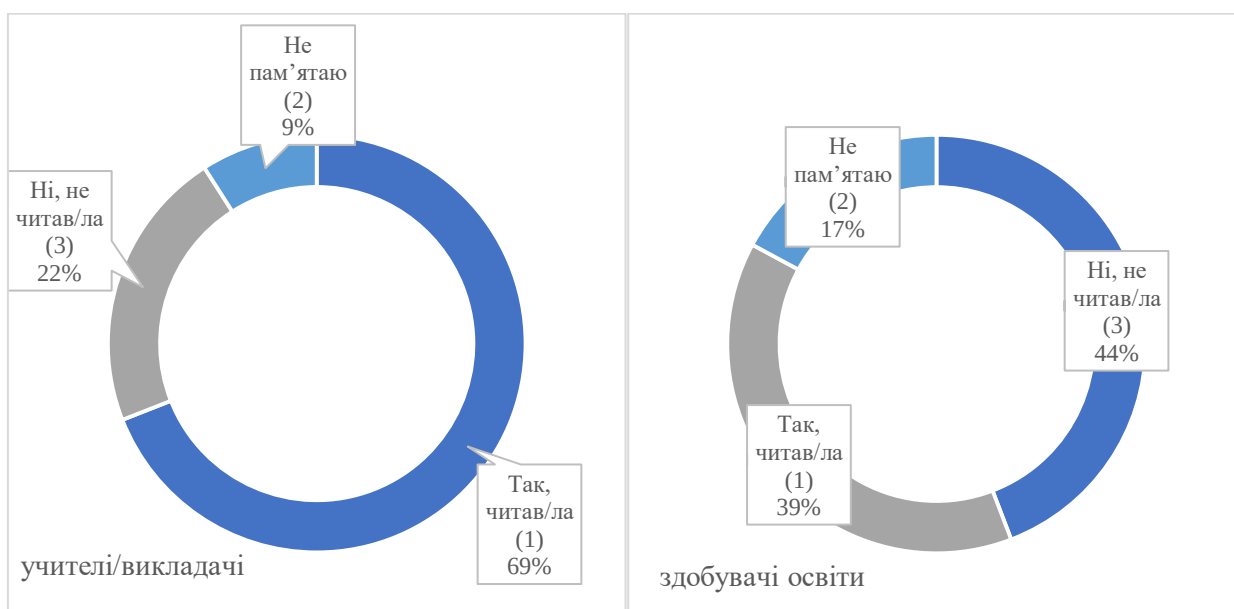
У табл. 6-7 наведені середні значення по кожному з кластерів, а також вирахований середній показник кластера загалом. Таким чином, учителі/викладачі та здобувачі освіти найчастіше застосовують стратегію співпраці та компромісу (15,7; 15,8 та 15,4; 15,2 відповідно з 20 можливих). Стратегія співробітництва притаманна так званим «совам», які дуже високо цінують власні цілі та стосунки. Вони розглядають конфлікти як проблему, яку треба розв'язувати, і шукають таке рішення, яке б задовольнило як їхні власні цілі, так і цілі іншої сторони в конфлікті. «Сови» сприймають конфлікти як засіб поліпшення стосунків шляхом послаблення напруження між двома людьми. Вони намагаються розпочати дискусію, яка розцінила б конфлікт як проблему. «Сови» не заспокоюються доти,

доки напруга не спаде й негативні емоції не будуть повністю зняті. Стратегію компромісу вибирають, так звані «лисиці», які невивагаливі як у своїх цілях, так і в стосунках з іншими людьми. «Лисиці» шукають компромісу. Вони пожертвують частиною своїх інтересів під час конфлікту й переконують іншу особу поступитися теж якоюсь часткою своїх цілей. Вони шукають такого рішення конфлікту, коли б обидві сторони мали якусь вигоду, «золоту середину» між двома крайніми позиціями. Найчастіше не використовується стратегія примусу (12,5 та 13,5 відповідно з 20 можливих), проте треба зазначити, що цей показник достатньо високий і має понад 60% у межах кластеру. Цю стратегію найчастіше обирають так звані «акули», які намагаються перемагати опонентів тим, що силоміць примушують їх приймати потрібне їм рішення. Для них найважливішими є власні цілі, а стосунки з людиною мають дуже мале значення. Їх мало хвилює те, чи вони комусь подобаються, чи проявляє хтось до них прихильність. «Акули» переконані, що конфлікти вирішуються тоді, коли один перемагає іншого, який програє. Вони хочуть бути переможцями. Перемога, на їхню думку, дає людям почуття гордості та успіху. Поразка викликає почуття безсилля, неадекватності й невдачі, що говорить про достатню застосовність респондентами у практиці цієї стратегії в повсякденному житті. Стратегії уникнення та пристосування мають майже однакові показники (13,6 та 13,9). Першу названу стратегію використовують так звані «черепahi», які втікають і ховаються у свій «панцир», щоб обминати конфлікти. Вони відмовляються від власних цілей та стосунків. Вони тримаються далі як від спірних питань, через які виникає конфлікт, так і від людей, до яких він причетний. Вони відчувають себе безпомічними. Стратегія пристосування притаманна так званим «плюшевим ведмедикам», для яких стосунки найважливіші, а власні цілі не мають великого значення. «Ведмедики» хочуть подобатися, хочуть, щоб усі їх любили й цінували. Вони вважають, що краще уникнути конфлікту заради гармонії (треба звернути увагу на високий показник «Я прагну досягти гармонії» в учителів 4,3 та у здобувачів освіти 4,1) і впевнені, що конфлікти не можна обговорювати без шкоди для стосунків. «Плюшеві ведмедики» немовби кажуть: «Я пожертвую власними цілями, роби все, що ти хочеш, аби тільки я тобі подобався».

Це дає можливість зробити висновок, що кожна зі стратегій втілюється в життя, бо показники мають незначну різницю між собою, можна побачити, що більше 50% (а саме середнє арифметичне дорівнює понад 2,5 з 5) кожне з тверджень кожного кластеру (подробиці в табл. 6-7). Скоріше за все опитані використовують різні стратегії під час різних конфліктних ситуацій, що дає змогу говорити про перспективу опрацювання цих стратегій під час наступних заходів проєкту.

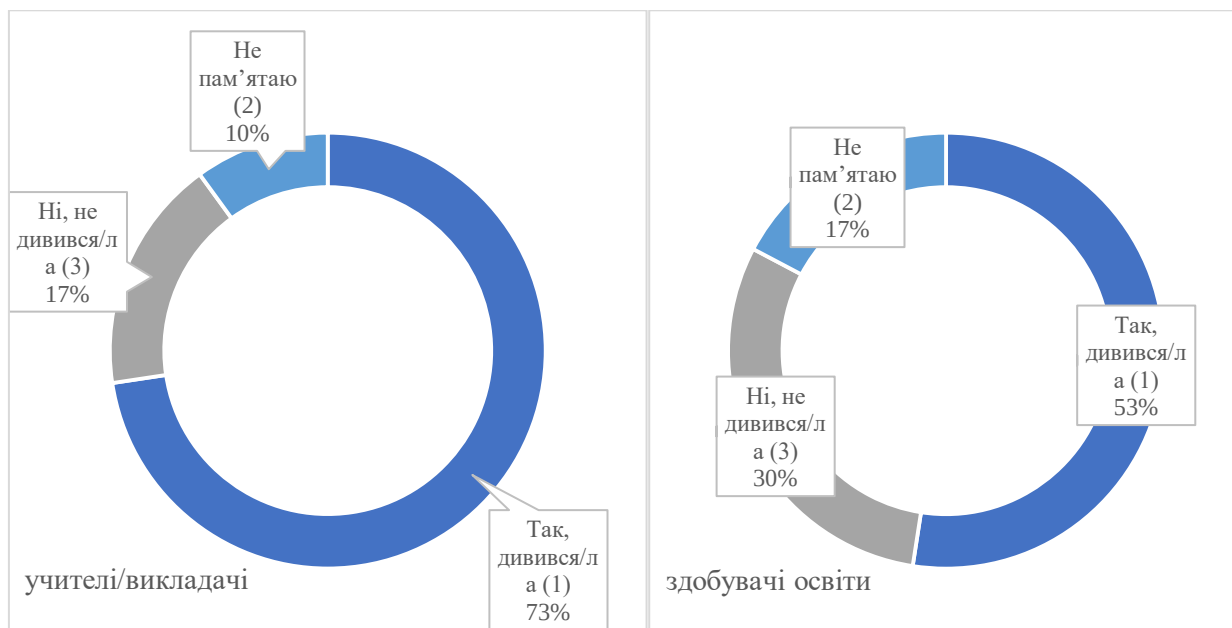

Мал. 8 Розподіл відповідей на питання: «Чи брали Ви участь останнім часом в освітніх заходах (тренінги, лекції, воркшопи, майстеркласи тощо) на тему конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації?»

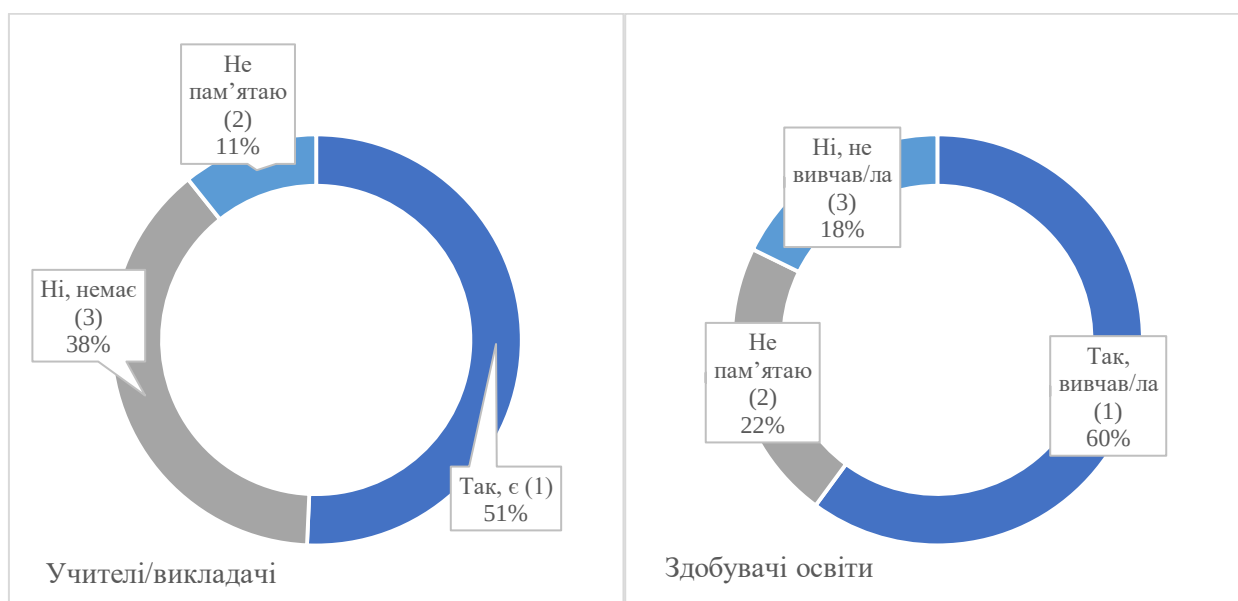

Мал.9 Розподіл відповідей на питання: «Чи читали Ви останнім часом літературу щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації?»

Наступним блоком анкети є вимірюваність рівня обізнаності опитаних щодо конфліктології, медіації, миротворчості, а також досвіду участі респондентів у посередництві під час конфліктних ситуацій. Респондентам запропонували надати інформацію про події в житті, які б мали стосунок до їх підвищення кваліфікації, участі в навчальних заходах чи відповідних проєктах. З мал. 8 видно, що 63,0% опитаних учителів/викладачів та лише 43% здобувачів освіти мали змогу брати участь в освітніх заходах (тренінги, лекції, воркшопи, майстер-класи тощо) на тему конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації. З мал. 9 можна зазначити, що 69% учителів/викладачів та 44% здобувачів освіти читали літературу щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації. 73% учителів/викладачів та 53% здобувачів освіти дивились просвітницькі або навчальні фільми чи відео щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації (мал.10). Треба зазначити, що більшість цих заходів є елементами неформальної освіти.

Мал.10 Розподіл відповідей на питання: «Чи дивились Ви просвітницькі або навчальні фільми чи відео щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації?»

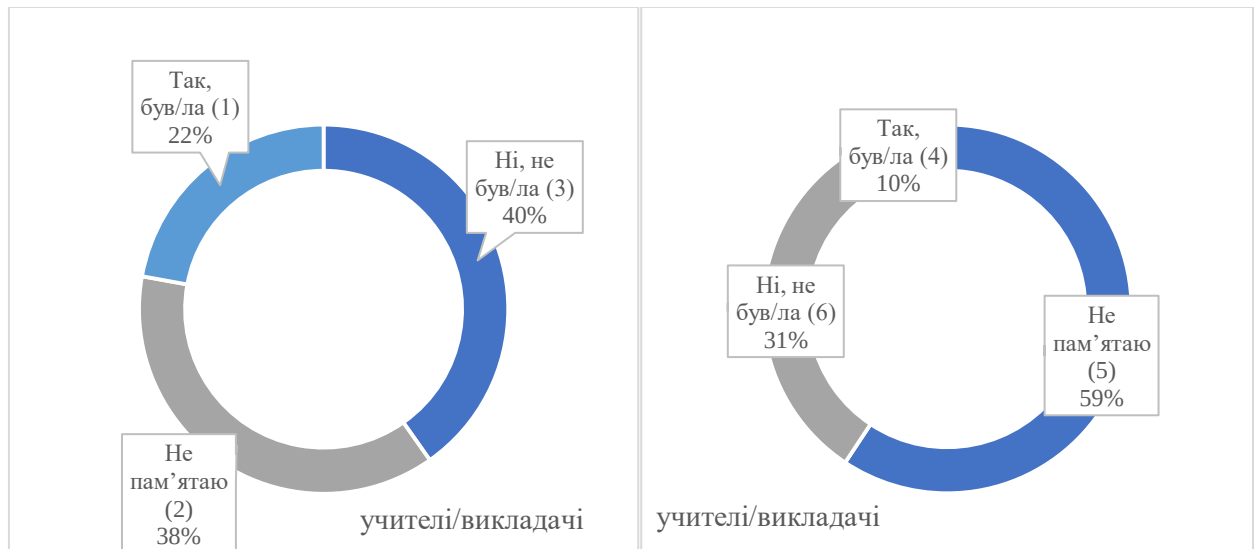
Мал.11 Розподіл відповідей на питання: «Чи є у Вашому навчальному навантаженні курси, тренінги, лекції з компонентом конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації?»¹⁰

Мал. 12 Розподіл відповідей на питання: «Чи вивчали ви в навчальному закладі будь-які навчальні курси, дисципліни, уроки, лекції з компонентом конфліктології / конфліктів / діалогу / примирення / медіації?»

¹⁰Питання ставилось лише для викладачів

Щодо формальної освіти, то з мал.11 видно, що більш ніж половина опитаних учителів/викладачів мають у навчальному навантаженні курси, тренінги, лекції з компонентом конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації. А 60% здобувачів освіти вивчали в навчальному закладі будь-які навчальні курси, дисципліни, уроки, лекції, компоненти в навчально-методичному забезпеченні з конфліктології/конфліктів/діалогу/примирення/медіації.

Проте з мал. 8-12 видно, що кожен четвертий учитель/викладач не відвідував заходи, які спрямовані на врегулювання конфліктів чи примирення. 40% здобувачів освіти не мали змоги брати участь у таких заходах. Майже кожен четвертий учитель/викладач та 39% здобувачів освіти не читали відповідну літературу. Кожен третій здобувач освіти не дивився відео із зазначеної тематики.

Мал.13 Розподіл відповідей на питання: «Чи були Ви особисто посередником у вирішенні конфліктних ситуацій?» (ліворуч здобувачі освіти)

Лише 10% здобувачів освіти та 22% учителів/викладачів мали змогу бути посередниками у вирішенні конфліктних ситуацій (мал.13), що говорить про достатню обізнаність суб'єктів дослідження щодо медіації, проте недостатній рівень здобутих навичок під час навчання. Це надає змогу говорити про навчальний потенціал бенефіціарів та окреслює майбутній напрямок роботи в межах проєкту.

Далі респондентам було запропоновано розповісти про ситуації, які вони мали у своєму житті та у яких вони мали роль посередника. Серед багатьох ситуацій за допомогою узагальнення був створений список таких ситуацій окремо для здобувачів освіти та вчителів/викладачів (мал. 14 та мал. 15). З малюнків видно, що конфліктні ситуації у здобувачів освіти найчастіше стосувались близьких чи друзів респондентів з викладачами чи вчителями та з військовими. Наприклад, окремі респонденти з числа здобувачів освіти зазначають: «У гуртожитку я допомагав вирішити конфлікт між особами, які проживали в одній кімнаті, але не хотіли жити разом. Мої дії – це відселити їх один від одного» або «Ситуацій достатньо багато. Побутові, міжособистісні, на виробництві. Роль – відшукувач можливостей припинити суперечку шляхом заохочування сторін до аналізу ситуації, визначення безпосередньо суті конфлікту, суперечливих та об'єднуювальних складових... Результат – розчарування. Мені переважно нічого не вдається. Бо скрізь самозакохані дебіли (вони згодом самі про це мені кажуть.) Один позитив – відчувши таку токсичність, надалі я з ними спілкуюсь значно менше. У підсумку миротворчість – мій спосіб пізнання». З останнього видно, що респондент володіє недостатньою інформацією щодо посередництва та миротворчості, хоча й оперує цими поняттями. Треба зазначити, що

загалом респонденти інтуїтивно обирають стратегії вирішення конфліктних ситуацій. Конфлікти ж здобувачів освіти найчастіше мали побутовий характер та стосувались особистісних непорозумінь.

У гуртожитку я допомагав вирішити конфлікт між особами, які проживали в одній кімнаті, але не хотіли жити разом. Мої дії - це відселити їх один від одного

У мене часто виникають конфлікти з учителями. Я завжди намагаюсь їх уникати, бо це може вплинути на моє становище у школі, але не завжди це виходить вдало. Я не буду розписувати всю ситуацію докладно, щоб це не вийшло за межі нашої школи.

Ситуацій достатньо багато. Побутові, міжособистісні, на виробництві. Роль - відшукувач можливостей припинити суперечку шляхом заохочування сторін до аналізу ситуації, визначення безпосередньо суті конфлікту, суперечливих та об'єднувальних складових і т.ін. Результат-розчарування. Мені переважно нічого не вдається. Бо скрізь самозакохані дебіли (вони згодом самі про це мені кажуть.) Один позитив - відчувши таку токсичність, надалі я з ними спілкуюсь значно менше. У підсумку миротворчість - мій спосіб пізнання.

Суперечка сталася через плітки, і я зупинила дівчат які мало не побилися, але, якщо треба, я і сама завжди заходжу в бійки та відстоюю свою точку зору, якщо впевнена, що вона правильна на 100%

Помогає своїм друзям, коли військові, просто так, напившись, почали їм загрожувати. Моя роль була в тому, що я пояснив їм, як потрібно себе вести, а саме військовим.

Мене та мого друга підставили, а бездумне стадо прийняло сторону брехуна. Ми намагалися приводити аргументи й переконати їх у тому, що ми не винні але бездумне стадо неможливо переконати, особливо якщо брехун їх друг. Я післав їх до біса й пішов додому. Через декілька днів всі забули про цю ситуацію.

Мал. 14 Конфліктні ситуації, зазначені здобувачами освіти, у яких вони мали роль посередника

Звернення стосовно кібербулінгу. Створення комісії, дослідження питання, робота з молоддю. Вирішення питання. Було з'ясовано, що булінгу не було. Конфлікт було вирішено.

Владнання незадоволення здобувача вищої освіти результатами оцінювання його досягнень з окремого предмета. Мені довелося переконати здобувача у правильності його оцінки

Педагогічна діяльність передбачає врегулювання конфліктних ситуацій в учнівському колективі, йдеться передусім про це. Результати різні, обумовлені кожною окремою ситуацією, переважно позитивні

Наполегливо намагаюсь довести свою точку зору у вирішенні конфлікту завжди, якщо опонент не хоче йти на компроміс, легко відпускаю ситуацію для того, щоб він переконався на власних помилках у хибності своїх міркувань.

Між колегами з різних кафедр виникла спірна ситуація щодо відкриття 1 чи 2 освітніх програм у межах 1 спеціальності. Я пояснила, що, враховуючи потужний склад обох кафедр, спільну і взаємозв'язану роботу, доцільно відкрити 2 ОП, щоб розширити можливості для абітурієнтів та зберегти навантаження

Часто доводиться розв'язувати конфліктні ситуації, що виникають між учнями. Завжди намагаюсь кожную сторону спонукати подивитися на конфлікт збоку опонента і зрозуміти його переживання і точку зору

Я вчитель, класний керівник. Конфлікт відбувся між батьками, учнями, з одного боку, і вчителем хімії, з іншого боку. Після вивчення хімії під час карантину 30% учнів класу отримали оцінки 1-3 із 12 за семестр і рік

Мал. 15 Конфліктні ситуації, зазначені учителями/викладачами, у яких вони мали роль посередника

У викладачів/учителів найчастіше такі конфліктні ситуації спостерігають на роботі, колективі між здобувачами освіти, між колегами та між здобувачами освіти та їх

батьками, а також зафіксовані випадки кібербулінгу, наприклад: «Владнання незадоволення здобувача вищої освіти результатами оцінювання його досягнень з окремого предмета. Мені довелося переконати здобувача у правильності його оцінки» або «Між колегами з різних кафедр виникла спірна ситуація щодо відкриття 1 чи 2 освітніх програм у межах 1 спеціальності. Я пояснила, що, враховуючи потужний склад обох кафедр, спільну і взаємозв'язану роботу, доцільно відкрити 2 ОП, щоб розширити можливості для абітурієнтів та зберегти навантаження». У твердженнях інколи простежуються стратегії примусу та уникнення у вирішенні конфліктів. Наприклад: «Наполегливо намагаюсь довести свою точку зору у вирішенні конфлікту завжди, якщо опонент не хоче йти на компроміс, спокійно відпускаю ситуацію для того, щоб він переконався на власних помилках у хибності своїх міркувань» або «Владнання незадоволення здобувача вищої освіти результатами оцінювання його досягнень з окремого предмета. Мені довелося переконати здобувача у правильності оцінки його викладачем».

Також можна зазначити, що знання щодо посередництва не використовуються на практиці, що націлює на розробку практичних курсів, методичних рекомендацій, програм у рамках проєкту для застосування їх у межах формальної освіти та курсів підвищення кваліфікації.

Щодо блоку оцінки простору, який планується створити в рамках проєкту, то як здобувачі освіти, так і вчителі/викладачі одногolosно наполягають, що такий простір конче потрібен, важливий та виявляють свою зацікавленість у таких видах діяльності: отримати знання з конфліктології, зокрема щодо визначення конфліктів, стадій конфлікту, видів конфлікту тощо (середнє арифметичне учителів/викладачів 3,6 та 3,4 здобувачів освіти); опанувати навички використання методик вирішення конфліктів, зокрема прийоми та принципи вирішення конфліктів (середнє арифметичне учителів/викладачів 3,8 та 3,6 здобувачів освіти); отримати знання з медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів, зокрема сутність медіації, призначення медіатора, стадії процесу медіації тощо (середнє арифметичне учителів/викладачів 3,7 та 3,4 здобувачів освіти); отримати комунікативні компетенції медіатора, зокрема використовувати на практиці техніки активного слухання й правила безконфліктного спілкування, критичне мислення (середнє арифметичне учителів/викладачів 3,6 та 3,5 здобувачів освіти); опанувати компетентності посередника, переговорника, зокрема отримати знання щодо теорії переговорів, опанувати основні техніки ведення переговорів (середнє арифметичне по 3,5 учителів/викладачів та здобувачів освіти); опанувати навички використання новітніх методик та методів навчання в закладах освіти (середнє арифметичне 3,8 серед учителів/викладачів); опанувати навички використання методик та методів роботи з людьми з інвалідністю (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,7); отримати знання щодо гендерного підходу в освіті (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,7); отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності в межах України (середнє арифметичне серед учителів/викладачів та 3,7 та 3,4 серед здобувачів освіти); отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності за межами України (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,7 та 3,5 серед здобувачів освіти); підвищити рівень знань з іноземної мови та отримати сертифікат медіатора (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,5 та 3,4 серед здобувачів освіти) (табл.8). Отже, опитані зацікавлені в участі в зазначених заходах. Зацікавленість опитаних у підвищенні рівня іноземної мови, зокрема англійської, підтверджується результатами ДПА та ЗНО.

Таблиця 8

Оцінка наступних тверджень респондентами за п'ятибальною шкалою.

Твердження	Середнє (вчителі/викладачі)	Середнє (здобувачі освіти)
Отримати знання з конфліктології (знання щодо визначення конфліктів, стадій конфлікту, видів конфлікту тощо)	3,6	3,4
Опанувати навички використання методик вирішення конфліктів (прийоми та принципи вирішення конфліктів)	3,8	3,6
Отримати знання з медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів (сутність медіації, призначення медіатора, стадії процесу медіації тощо)	3,7	3,4
Отримати комунікативні компетентності медіатора (використовувати на практиці техніки активного слухання й правила безконфліктного спілкування, критичне мислення)	3,6	3,5
Опанувати компетентності посередника, переговорника (отримати знання щодо теорії переговорів, опанувати основні техніки ведення переговорів)	3,6	3,6
Опанувати навички використання новітніх методик і методів навчання в закладах освіти	3,8	
Опанувати навички використання методик і методів роботи з людьми з інвалідністю	3,7	
Отримати знання щодо гендерного підходу в освіті	3,7	
Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності в межах України	3,7	3,4
Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності за межами України	3,7	3,5
Підвищити рівень знань з іноземної мови	3,8	4,0
Отримати сертифікат медіатора	3,5	3,4

Загалом у ЗНО – 2019 з англійської мови взяли участь 1371 здобувачів освіти Луганської області, з них 641 особа навчалась у закладах середньої загальноосвітньої освіти, 138 – у навчально-виховних комплексах, 132 – у спеціалізованих школах, 131 – ліцях, 110 – гімназіях, 39 – вищих навчальних закладах, 23 – закладах професійно-технічної освіти, 8 – загальноосвітній санаторній школі, 5 – середній загальноосвітній школі-інтернаті, 144 – інші категорії учасників. 20,5% здобувачів освіти не подолали мінімальний поріг, 22,2% отримали 100 – 120 балів, 19,6% – 120 – 140 балів, 17,9% – 140 – 160 балів, 13,0% – 160 – 180 балів, 6,9% – 180 – 200 балів. У ДПА – 2019 з англійської мови взяли участь 752 здобувача освіти, з них 416 навчались у закладах середньої загальноосвітньої освіти, 93 – у навчально-виховних комплексах, 87 – у спеціалізованих школах, 87 – ліцях, 65 – гімназіях, 3 – загальноосвітній санаторній школі, 1 – середній загальноосвітній школі-інтернаті. З них 11,1% отримали бал 1 – 3, що відповідає початковому рівню, 28,9% – 4 – 6 балів, що відповідає середньому рівню, 40,3% – 7 – 9 балів, що відповідає достатньому рівню та 19,9% – 10 – 12 балів, що дорівнює високому рівню. Таким чином, маємо середній результат і достатньо високий відсоток здобувачів, які не подолали поріг, зокрема майже кожен п'ятий не склав зовнішнє незалежне оцінювання з іноземної мови. Треба зазначити, що лише 12 осіб зареєструвались складати ЗНО з французької мови, з них 8,3% не подолали поріг, 9 осіб складали зовнішнє незалежне оцінювання з німецької мови, з них 22,2% не подолали поріг. ДПА з французької мови

складали лише 6 осіб, з німецької – не зареєстрований/не з'явився жоден учасник із числа осіб, які обирали ці мови.

Що стосується цільових громад, які стратифіковані в дослідженні, то з табл. 9 видно, що загалом у цих громадах взяли участь у ДПА з англійської мови 969 осіб, з них 11,0% отримали результат початкового рівня, 27,4% – середній рівень, 40,9% – достатній рівень, 20,5% – високий рівень. Результати зовнішнього незалежного оцінювання, наведені в табл.10, свідчать, що кожен п'ятий здобувач освіти із зазначених громад не подолав поріг і не склав тестування. Загалом у 2019 році 1274 здобувача освіти складала зовнішнє незалежне оцінювання з англійської мови. З них максимум балів набрали лише 7,1% осіб, 17,6 % отримали середній результат. Цікаво, що жоден здобувач освіти не склав ЗНО чи ДПА з французької чи німецької мов із зазначених громад.

Таким чином, бенефіціари потребують підвищення рівня володіння іноземними мовами, насамперед з англійської мови. Знову ж таки аналіз результатів ДПА та ЗНО корелюється з відповідями на питання щодо оцінки потреб респондентів щодо вивчення іноземних мов.

Таблиця 9

Результати ДПА – 2019 у Луганській області (за обраними стратами)¹¹

район\місто	Англійська мова (ДПА)							
	початковий рівень		середній рівень		достатній рівень		високий рівень	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Старобільський (ЗОШ – 11)	5	8,1%	17	27,4%	22	35,5%	18	29,0%
Кремінський (ЗОШ – 5, Ліцей – 1)	6	26,1%	3	13,0%	12	52,2%	2	8,7%
Білокуракинський (ЗОШ – 2)	2	20,0%	4	40,0%	3	30,0%	1	10,0%
Сватівський (ЗОШ – 7)	1	3,2%	12	38,7%	14	45,2%	4	12,9%
Біловодський (ЗОШ – 4)	2	11,1%	6	33,3%	6	33,3%	4	22,2%
Троїцький (ЗОШ- 1, Ліцей – 3)	1	7,1%	7	50,0%	3	21,4%	3	21,4%
Новоайдарський (ЗОШ – 8)	4	9,3%	6	14,0%	25	58,1%	8	18,6%
Новопсковський (ЗОШ – 11)	3	12,0%	9	36,0%	8	32,0%	5	20,0%
Станично-Луганський (ЗОШ – 12)	6	11,3%	15	28,3%	20	37,7%	12	22,6%
Рубіжне (ЗОШ – 7, Коледж – 2, Ліцей – 3)	10	13,9%	18	25,0%	34	47,2%	10	13,9%
Лисичанськ (ЗОШ - 11, Ліцей - 2)	10	9,3%	43	39,8%	38	35,2%	17	15,7%
Сєверодонецьк (ЗОШ – 19, Ліцей – 1)	27	11,4%	51	21,5%	100	42,2%	59	24,9%
Загалом (696 осіб)	77	11,0%	191	27,4%	285	40,9%	143	20,5%

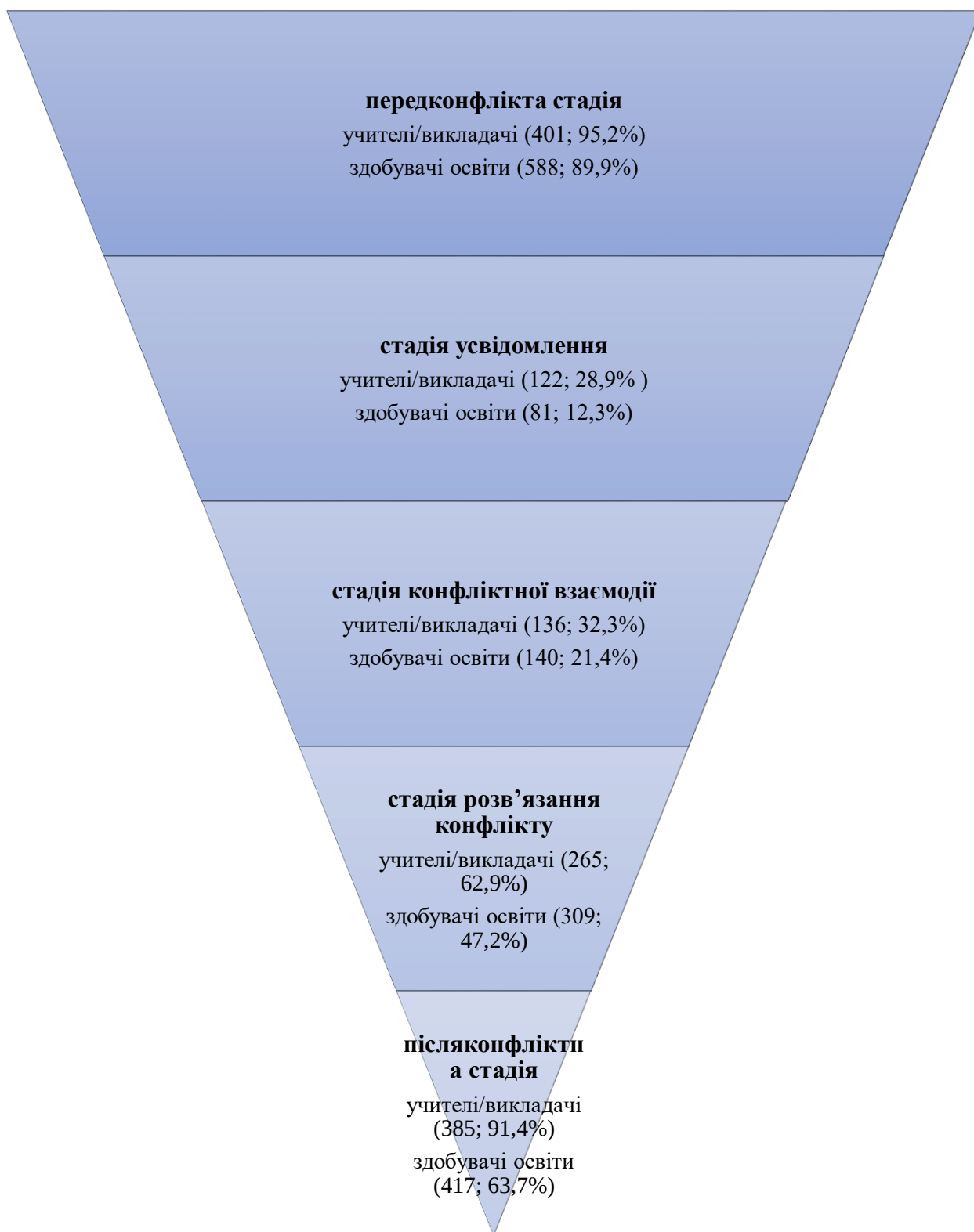
¹¹ Дані з сайту: <https://zno.testportal.com.ua/stat>

Таблиця 10

Результати ЗНО – 2019 у Луганській області (за обраними стратами)¹²

район\місто	Англійська мова (ЗНО)											
	не подолали поріг		100-120 балів		120-140 балів		140-160 балів		160-180 балів		180-200 балів	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
Старобільський (ЗОШ – 11, Коледж – 2, Ліцей – 1)	35	27,1%	25	19,4%	23	17,8%	20	15,5%	14	10,9%	12	9,3%
Кремінський (ЗОШ – 5, Ліцей – 3)	16	24,2%	13	19,7%	12	18,2%	16	24,2%	8	12,1%	1	1,5%
Білокуракинський (ЗОШ – 4)	6	24,0%	10	40,0%	4	16,0%	2	8,0%	3	12,0%	0	0,0%
Сватівський (ЗОШ – 8)	8	13,6%	20	33,9%	11	18,6%	11	18,6%	6	10,2%	3	5,1%
Біловодський (ЗОШ – 5)	5	16,7%	11	36,7%	4	13,3%	4	13,3%	2	6,7%	4	13,3%
Троїцький (ЗОШ – 2, Ліцей – 3)	6	22,2%	6	22,2%	7	25,9%	4	14,8%	3	11,1%	1	3,7%
Новоайдарський (ЗОШ – 8, Ліцей – 1)	13	16,5%	14	17,7%	17	21,5%	18	22,8%	12	15,2%	5	6,3%
Новопсковський (ЗОШ – 9, Ліцей – 1)	8	16,3%	20	40,8%	5	10,2%	6	12,2%	7	14,3%	3	6,1%
Станично-Луганський (ЗОШ – 12)	14	20,0%	9	12,9%	16	22,9%	6	8,6%	16	22,9%	9	12,9%
Рубіжне (ЗОШ – 7, Коледж – 1, Ліцей – 3)	28	19,9%	27	19,2%	37	26,2%	29	20,6%	12	8,5%	8	5,7%
Лисичанськ (ЗОШ – 14, Коледж – 3, Ліцей – 2)	39	19,9%	47	24,0%	44	22,5%	31	15,8%	24	12,2%	11	5,6%
Сєверодонецьк (ЗОШ – 19, Коледж – 1, Ліцей – 5)	79	19,6%	71	17,6%	71	17,6%	87	21,6%	61	15,1%	34	8,4%
Загалом (1274 осіб)	257	20,1%	273	21,4%	251	19,7%	234	18,3%	168	13,1%	91	7,1%

¹² Дані з сайту: <https://zno.testportal.com.ua/stat>

Мал. 16 Проранжовані респондентами стадії конфлікту

Для визначення змісту роботи з бенефіціарами щодо формування в них конфліктологічної компетентності постає питання виявлення черговості стадій конфлікту (мал. 16). З мал. 16 видно, що першу, передконфліктну, стадію опитані визначили правильно й надали їй перший порядковий номер (95,2 % учителів/викладачів та 89,9% здобувачів освіти). Але розподіл відповідей у наступних стадіях уже мають неоднозначний характер. Наприклад, другий порядковий номер стадії усвідомлення надали лише 28,9%

учителів/викладачів, 12,3% здобувачів освіти. Третій порядковий номер стадії конфліктної взаємодії надали лише кожен третій учитель/викладач (32,3%) та лише 21,4% здобувачів освіти. Більше половини учителів/викладачів (62,9%) та майже кожен другий здобувач освіти (47,2%) правильно визначили стадію розв'язання конфлікту як четверту. Звичайно, післяконфліктній стадії учителі/викладачі (91,4%) та здобувачі освіти (63,7%) надали статус завершальної. Таким чином, можна побачити, що є нагальна потреба в рамках проєкту провести теоретичну сесію як для учителів/викладачів, так і для здобувачів освіти щодо конфліктності, стадій конфлікту, їх видів тощо. Достатньо однотайні відповіді щодо першої та останньої стадій виправдовуються їх назвою, тому й мають більшість правильний відповідей.

Кожен другий учитель/викладач зазначає, що громаді конче необхідний високотехнологічний ресурсний центр для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади, який буде платформою підготовки інструкторів та розробки, упровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів, внутрішньо переміщених осіб тощо), де створені умови для відновлення, дозвілля, реабілітації, адаптації, неформального спілкування тощо (51,2% та середнє арифметичне 3,8) та 46,0 % (середнє арифметичне 3,9) здобувачів освіти згодні, що такий ресурсний центр дуже необхідний їх громаді.

Більш докладно про необхідність напрямів роботи високотехнологічного ресурсного центру для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади респонденти змогли оцінити в наступному питанні з цього приводу. З табл. 11 видно (максимальне 5, оцінка проводилась за п'ятибальною шкалою), що вчителі/викладачі та здобувачі освіти наголошують на необхідності наступних напрямів роботи вищезазначеного центру: робота майданчика інклюзивної освіти, який допоможе надавати освітні послуги молодим людям з особливими освітніми потребами та літнім людям (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 4,0 та 4,1 серед здобувачів освіти), робота лабораторії розвитку творчих навичок (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,8 та 3,9 серед здобувачів освіти), робота майданчика психологічного відновлення та адаптації (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,9 та 3,8 здобувачів освіти), робота високотехнологічного інформаційного майданчика для викладачів, студентів і громадян Луганської області з метою підвищення компетентностей грамотного споживання інформаційної продукції засобів масової інформації (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,8 та 3,7 здобувачів освіти), робота майданчика розвитку кар'єри, зумовлена необхідністю забезпечення взаємодії з місцевими підприємствами малого й середнього бізнесу, місцевими державними службами зайнятості та ринком праці; формування лідерських якостей; вивчення іноземної мови (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,8 та 3,8 здобувачів освіти), робота платформи підготовки інструкторів та розробки, упровадження й апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів, внутрішньо переміщених осіб та ін.) у рамках концепції безперервного навчання з метою підвищення можливостей працевлаштування і зниження сучасного рівня безробіття в Луганській області (середнє арифметичне серед учителів/викладачів 3,7 та 3,7 здобувачів освіти).

Таблиця 11

**Оцінка респондентами необхідних напрямів роботи високотехнологічного
ресурсного центру для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади**

Твердження	Середнє (вчителів/викладачів)	Середнє (здобувачів освіти)
Робота платформи підготовки інструкторів та розробки, упровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів, внутрішньо переміщених осіб та ін.) у рамках концепції безперервного навчання з метою підвищення можливостей працевлаштування і зниження сучасного рівня безробіття в Луганській області	3,7	3,7
Робота майданчика розвитку кар'єри, зумовлена необхідністю забезпечення взаємодії з місцевими підприємствами малого й середнього бізнесу, місцевими державними службами зайнятості та ринком праці; формування лідерських якостей; вивчення іноземної мови	3,8	3,8
Робота високотехнологічного інформаційного майданчика для викладачів, студентів і громадян Луганської області з метою підвищення компетентностей грамотного споживання інформаційної продукції засобів масової інформації	3,8	3,7
Робота майданчика психологічного відновлення та адаптації	3,9	3,8
Робота лабораторії розвитку творчих навичок	3,8	3,9
Робота майданчика інклюзивної освіти, який допоможе надавати освітні послуги молодим людям з особливими освітніми потребами та літнім людям	4,0	4,1

Таким чином, усі вищезазначені напрями роботи високотехнологічного ресурсного центру для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади були оцінені високо, що означає про необхідність роботи цих напрямів у зазначених громадах.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Результати розвідувального дослідження повні протиріч. Проте можна констатувати однозначно, що соціальне середовище Луганської області має ознаки соціальної напруженості, конфліктогенності та прихованого конфлікту.

Загалом можна зробити висновок, що результати дослідження показали рівень конфліктності соціального середовища Луганської області, що потребує, з погляду вчителів/викладачів і здобувачів освіти, особливої уваги. На рівні громади, на думку респондентів, є місце конфліктним ситуаціям, проте вони мають особистісний характер. Обстеження рівня колективу/групи показало, що на цьому рівні респонденти частіше спостерігають та беруть участь у суперечках і конфліктних ситуаціях. Саме в цій площині опитані стають посередниками й намагаються врегулювати непорозуміння. Щодо особистісного рівня, то тут простежуються прояви латентної поведінки та відчуття напруженості. Найбільш вразливими для колективів і громади загалом є саме латентні конфлікти, які розвиваються непередбачено, приховано, а відтак складно спрогнозувати момент їх виходу у відкритий режим, силу їх впливу.

Таким чином, на питання про вимірювання рівня конфліктогенності респонденти висловлювали думки щодо спокою у своїй громаді, контрольні питання дають змогу говорити про підвищення рівня конфліктогенності в області після 2014 року. Така ж ситуація з рівнем толерантності. Респонденти достатньо терпимі до нових груп у суспільстві, які виникли під час конфлікту на Сході України, при цьому найчастіше ці групи називають винними у збільшенні рівня конфліктності у своїх громадах.

Виявилось, що на когнітивному рівні в респондентів виявлено достатній рівень конфліктологічної грамотності, проте є деякі прогалини у визначенні етапів конфліктів, хоча опитані й мали досвід навчання із зазначеної тематики. На операційному рівні виявлено прогалини щодо критичного мислення, конструктивного вирішення конфліктів, а також відсутність досвіду в посередництві й миробудуванні. Щодо гнучкого використання стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях, то ситуація неоднозначна й потребує як актуалізації, так і формування практичних навичок серед бенефіціарів та їх застосування в певних ситуаціях. Під час аналізу поведінкових стратегій можна простежити тенденції з використання респондентами всіх п'яти стратегій (примус (суперництво, боротьба); співпраця; уникання; пристосування; компроміс), що говорить про обрання різних ролей респондентами під час різних конфліктних ситуацій. На особистісному рівні респонденти демонструють неоднозначність у виявах соціальної дистанції та сприйняття деяких соціальних груп, зокрема маргінальних та ідеологічних. Отже, можна зауважити, що суб'єкти опитування виявляють середній рівень готовності до конфліктної взаємодії, демонструючи всі ознаки латентної поведінки.

Блок питань про готовність впливу вчителів на процеси примирення й миротворчості показав, що вчителі/викладачі та здобувачі освіти мають бажання брати участь у заходах проєкту, удосконалювати свої знання й навички із зазначених тематик. Виявлено високий рівень важливості зазначеного проєкту, його компонентів для подальшої професійної діяльності учителів/викладачів та в процесі навчання для здобувачів освіти.

Таким чином, дослідження дало змогу окреслити основні очікування бенефіціарів від проєкту «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення та миротворчості», уточнити предмет та об'єкт майбутніх етапів дослідження, розробити наступні рекомендації щодо подальшої реалізації зазначеного проєкту, а саме:

- зміцнити мережі ресурсних центрів для вчителів Луганської області шляхом удосконалення їх навчально-методичного та матеріального забезпечення, ґрунтуючись на інтересах суспільства; сприяти розвитку освітньої реформи на місцевому рівні, з

використанням принципів людино-орієнтованого проектування, зокрема й елементів примирення та миротворчості;

- розробити механізми взаємодії структурних підрозділів університетів (учасників проєкту) і ресурсних центрів для вчителів Луганської області, майданчиків для співробітництва, центрів інклюзивної освіти, лабораторії STEAM для реалізації перехресних навчальних програм;

- створити умови для підготовки інструкторів та розробки, упровадження й апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб) у рамках концепції безперервного навчання з метою підвищення можливостей працевлаштування й зниження сучасного рівня безробіття в Луганській області;

- створення майданчика психологічної реабілітації та адаптації як для вчителів/викладачів чи здобувачів освіти, так і для жителів громад;

- розробка освітніх матеріалів з питань мирного врегулювання конфлікту, формування навичок посередництва з метою примирення, проведення тренінгів з толерантності й критичної оцінки інформації;

- створити умови та сприяти обміну досвідом (мобільність) у рамках програм мобільності в межах України, зокрема, з закладами вищої освіти, що беруть активну участь у реалізації різних заходів програми Erasmus +, зокрема на міжнародному рівні для участі в програмах мобільності з метою навчання;

- створити умови для підвищення рівня володіння іноземною мовою серед учителів/викладачів, здобувачів освіти й мешканців громад.

Для досягнення більшого ефекту при розробці освітніх матеріалів необхідно врахувати такі рекомендації щодо їх створення:

- додати або створити нові навчальні програми в партнерстві з компаніями середнього й малого бізнесу (підвищення рівня працевлаштування в області) та громадянським суспільством і/або підвищення ролі зацікавлених компаній у формуванні навчальних програм;

- розробити й упровадити нові методи й інструменти навчання в процесі надання освітніх послуг, які покликані сформулювати знання й навички з медіації, примирення й миротворчості;

- упровадити в освітній процес елементи гендерночутливих показників розвитку суспільства: поняття про культурно-особистісне розмаїття людей, пояснення наявності спільних цінностей, рівності, зокрема гендерної рівності та неприпустимості дискримінації, забезпечення соціальної інтеграції за допомогою освіти, культурних заходів і заходів з технічних інновацій;

- упровадити в освітній процес теоретико-методологічні засади миротворчості;

- сконцентрувати увагу при розробці навчальних матеріалів на опрацюванні стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях.

Додаток А

Анкета на виявлення рівня конфліктності соціального середовища Луганської області та готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру (для вчителів і викладачів)

Шановні колеги!

У рамках проєкту ЄС «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» просимо відповісти на декілька питань анкети (читайте уважно інструкції до кожного питання). Анкетування проводиться командою проєкту для викладачів і співробітників ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; учителів закладів загальної середньої освіти Луганської області. **Метою** анкетування є діагностика рівня конфліктності соціального середовища Луганської області та готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру.

Для дослідження важлива кожна думка, ваша правдивість та відкритість. Анкета є анонімною. Результати анкетування є конфіденційними та матимуть узагальнений вигляд.

Дякуємо за співпрацю!

1. Висловіть, будь ласка, свою думку щодо наступних тверджень, використовуючи 5-тибальну шкалу, де 5 – повністю згоден/на, 1 – повністю не згоден (надайте відповідь по кожному рядку)

№	Твердження	5 – повністю згоден/на	4 – скоріше згоден/на	3 – як згоден/на, так й ні	2 – скоріше не згоден/на	1 – повністю не згоден/на
1	На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між жителями громади	5	4	3	2	1
2	На вулицях громади часто можна побачити суперечки між учасниками ООС (військовослужбовцями) та місцевими жителями громади	5	4	3	2	1
3	На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між ВПО	5	4	3	2	1

	(внутрішньо переміщеними особами) та місцевими жителями					
4	У моєму робочому колективі часто трапляються суперечки, конфлікти між керівництвом та підлеглими	5	4	3	2	1
5	У моєму робочому колективі часто трапляються суперечки чи конфлікти між викладачами (вчителями)	5	4	3	2	1
6	У моєму робочому колективі часто трапляються суперечки чи конфлікти між викладачами (вчителями) та здобувачами освіти (студентами або учнями)	5	4	3	2	1
7	Мої знайомі та друзі завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	5	4	3	2	1
8	Мої колеги завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	5	4	3	2	1
9	Я часто конфліктую або	5	4	3	2	1

	вступаю у суперечками на вулицях громади					
10	Я часто сперечаюся з колегами по роботі	5	4	3	2	1
11	Я часто сварю здобувачів освіти (учнів, студентів)	5	4	3	2	1
12	Я завжди перевіряю отриману інформацію та критично сприймаю новини	5	4	3	2	1
13	Я не вступаю у конфліктні ситуації, але з родичами чи друзями обговорюю деякі ситуації на роботі					

2. Нижче вказані деякі соціальні групи. Зазначте у кожному рядку своє ставлення до них: чи готові ви спілкуватись, прийняти у суспільство кожен з них? *(надайте відповідь по кожному рядку)*

№	Категорія	Я згоден/а спілкуватись з ними особисто	Я згоден/а прийняти їх у суспільстві, але хотів/ла б уникати особистого спілкування	Не хочу, щоб вони взагалі були у нашому суспільстві
1	Люди, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію	1	2	3
2	Люди, які зловживають алкоголем	1	2	3
3	Наркозалежні люди	1	2	3
4	Люди, які перебували у місцях обмеження волі	1	2	3
5	Люди, які мають ВІЛ/СНІД	1	2	3
6	Люди, які хворіли на COVID-19 (коронавірус)	1	2	3
7	Люди, які мають інвалідність	1	2	3

8	ВПО чи переселенці з тимчасово окупованих територій	1	2	3
9	Учасники АТО (військослужбовці)	1	2	3
10	Люди, які говорять лише українською	1	2	3
11	Люди, які говорять лише російською	1	2	3
12	Люди, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої)	1	2	3
13	Люди, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти)	1	2	3

3. Оцініть, будь ласка, запропоновані твердження згідно наведеної шкали, де 5 – повністю згоден/на, 1 – повністю не згоден/а. Пам'ятайте, Ваша відповідь має відображати реальну поведінку, а не бажану. Будьте відвертими (надайте відповідь по кожному рядку).

№	Твердження	5 – повністю згоден/на	4 – згоден/на	3 – як згоден/на, так і не згоден/на,	2 – не згоден/а	1 – повністю не згоден/а.
1	Я завжди наполегливо аргументую свою позицію.	5	4	3	2	1
2	Я завжди намагаюся ставити на перше місце потреби інших людей, а не свої власні.	5	4	3	2	1
3	Я завжди намагаюся знайти такий компроміс, який був би прийнятним для обох сторін	5	4	3	2	1
4	Я завжди намагаюся не бути втягнутим у конфлікт.	5	4	3	2	1
5	Я завжди намагаюся	5	4	3	2	1

	розглядати проблему всебічно, спільно з колективом.					
6	Я завжди намагаюся знайти вади у позиції іншої сторони.	5	4	3	2	1
7	Я завжди прагну досягти гармонії.	5	4	3	2	1
8	Я завжди прагну отримати хоча б частину від того, що пропоную.	5	4	3	2	1
9	Я завжди уникаю відкритого обговорення суперечливих питань.	5	4	3	2	1
10	Я завжди відверто поділюся інформацією з іншими, вирішуючи спірне питання.	5	4	3	2	1
11	Я завжди люблю перемагати у суперечці.	5	4	3	2	1
12	Я завжди погоджуюся з пропозиціями інших.	5	4	3	2	1
13	Я завжди намагаюся знайти «золоту середину» у протиріччі, що вирішується.	5	4	3	2	1
14	Я завжди намагаюся тримати свої справжні почуття при собі, щоб уникнути важких переживань	5	4	3	2	1
15	Я завжди підтримую	5	4	3	2	1

	відвертий обмін інтересами й проблемами.					
16	Я завжди не люблю визнавати власних помилок.	5	4	3	2	1
17	Я завжди допомагаю іншій стороні «не втратити обличчя».	5	4	3	2	1
18	Я завжди підкреслюю переваги тактики взаємних поступок.	5	4	3	2	1
19	Я завжди пропоную іншим взяти ініціативу на себе у вирішенні протиріччя.	5	4	3	2	1
20	Я завжди висловлюю власну позицію тільки як одну з точок зору.	5	4	3	2	1

4. Чи відвідували Ви за останній рік навчальні заходи (тренінги, лекції, воркшопи, майстер-класи тощо) на тему конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, відвідував/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не відвідував/ла

5. Чи читали Ви літературу за останній рік щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, читав/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не читав/ла

6. Чи дивились Ви просвітницькі або навчальні фільми або відео щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, дивився/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не дивився/ла

7. Чи є у Вашому навчальному навантаженні курси, тренінги, лекції з компонентом конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, є
2. Не пам'ятаю
3. Ні, немає

8. Чи були Ви особисто посередником у вирішенні конфліктних ситуацій? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, був/ла-----*дайте відповідь на питання 9*
2. Не пам'ятаю -----*переходьте до питання 10*
3. Ні, не був/ла-----*переходьте до питання 10*

9. Якщо так, будь ласка, опишіть докладно ситуацію, вашу роль у ній, ваші дії та результат_____

—

10. Прочитайте кожне твердження та оцініть свою зацікавленість щодо них за п'ятибальною шкалою, де 5 – дуже зацікавлений/на, 1 – зовсім не зацікавлений *(надайте оцінку у кожному рядку).*

№	Твердження	5 – дуже зацікавлений/на	4	3	2	1 – зовсім не зацікавлений
1	Отримати знання з конфліктології (знання щодо визначення конфліктів, стадій конфлікту, видів конфлікту тощо)	5	4	3	2	1
2	Опанувати навички використання методик вирішення конфліктів (прийоми та принципи вирішення конфліктів)	5	4	3	2	1
3	Отримати знання з медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів (вивчити визначення медіатора, стадії процесу медіації тощо)	5	4	3	2	1
4	Отримати комунікативні компетенції медіатора (використовувати на практиці техніки активного слухання і правила безконфліктного спілкування, критичне мислення)	5	4	3	2	1
5	Опанувати компетентності посередника, переговорника (отримати знання щодо теорії переговорів, опанувати основні техніки ведення переговорів)	5	4	3	2	1
6	Опанувати навички використання новітніх методик	5	4	3	2	1

	та методів навчання у навчальних закладах					
7	Опанувати навички використання методик та методів роботи з людьми з інвалідністю	5	4	3	2	1
8	Отримати знання щодо гендерного підходу у навчанні	5	4	3	2	1
9	Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності в межах України	5	4	3	2	1
10	Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності за межами України	5	4	3	2	1
11	Підвищити рівень знань іноземної мови	5	4	3	2	1
12	Отримати сертифікат медіатора	5	4	3	2	1

11. Проранжуйте стадії конфлікту за порядком від першої (1) стадії до останньої (5) (запишіть номер стадії поряд із кожним рядком):

1. передконфлікта стадія № _____
2. стадія конфліктної взаємодії № _____
3. післяконфліктна стадія № _____
4. стадія усвідомлення № _____
5. стадія розв'язання конфлікту № _____

12. Уявіть, що у вашій громаді функціонує високотехнологічний ресурсний центр для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади, який буде платформою підготовки інструкторів та розробки, впровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб), де створені умови для відновлення, дозвілля, реабілітації, адаптації, неформального спілкування тощо.

Оцініть за п'ятибальною шкалою необхідність для громади такого ресурсного центру:

5 – дуже необхідний	4	3	2	1 – зовсім не потрібний
---------------------	---	---	---	-------------------------

13. Які, на Вашу думку, з названих напрямів роботи такого ресурсного центру необхідні Вашій громаді. Оцініть за п'ятибальною шкалою, де 5 – конче необхідно для громади, 1 – зовсім не потрібно громаді (надайте оцінку у кожному рядку):

№	Твердження	5 – конче необхідно для громади	4	3	2	1 – зовсім не потрібно громаді
1	Робота платформи підготовки інструкторів та розробки, впровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб) в рамках концепції безперервного навчання з метою	5	4	3	2	1

	підвищення можливостей працевлаштування і зниження сучасного рівня безробіття в Луганській області					
2	Робота майданчику розвитку кар'єри зумовлене необхідністю забезпечення взаємодії з місцевими підприємствами малого і середнього бізнесу, місцевими державними службами зайнятості та ринком праці.	5	4	3	2	1
3	Робота високотехнологічного інформаційного майданчику для викладачів, студентів і громадян Луганської області з метою підвищення компетенцій грамотного споживання інформаційної продукції засобів масової інформації.	5	4	3	2	1
4	Робота майданчику психологічної реабілітації та адаптації	5	4	3	2	1
5	Робота лабораторії розвитку творчих навичок	5	4	3	2	1
6	Робота майданчику інклюзивної освіти, який допоможе надавати освітні послуги молодим людям з частково обмеженими можливостями і літнім людям	5	4	3	2	1

14. Зазначте, будь ласка, свою стать:

1. Чоловіча;
2. Жіноча.

15. Зазначте, будь ласка, свій віковий діапазон:

1. 14 – 16 років
2. 17 – 22 роки
3. 23 – 35 років
4. 36 – 55 років
5. 55 + років

16. Як в цілому Ви оцінюєте матеріальне становище своєї родини? (можлива лише одна відповідь)

1. Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти
2. Вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей
3. У цілому на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких, як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі
4. Живемо забезпечено, але зробити деякі покупки ми поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль, тощо)
5. Ми можемо собі дозволити придбати практично все, що хочемо

17. Запишіть, будь ласка, назву громади, в якій проживаєте (населений пункт) _____

_____ Запишіть заклад освіти, у якому Ви працюєте _____

18. Якщо у Вас є пропозиції чи зауваження на тему анкетування, запишіть, будь ласка

Щиро дякуємо!

Додаток Б

Анкета на виявлення рівня конфліктності соціального середовища Луганської області та готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру (для учнів і студентів)

Шановні здобувачі освіти!

У рамках проєкту ЄС «Інтенсифікація впливу вчителів Луганської області на процеси примирення і встановлення миру» просимо відповісти на декілька питань анкети (читайте уважно інструкції до кожного питання). Анкетування проводиться командою проєкту для студентів ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» та учнів шкіл Луганської області.

Метою анкетування є діагностика рівня конфліктності соціального середовища Луганської області та готовності впливу вчителів на процеси примирення і встановлення миру.

Для дослідження важлива кожна думка, ваша правдивість та відкритість. Анкета є анонімною. Результати анкетування є конфіденційними та матимуть узагальнений вигляд.

Дякуємо за співпрацю!

1. Висловіте, будь ласка, свою думку щодо наступних тверджень, використовуючи 5-тибальну шкалу, де 5 – повністю згоден/на, 1 – повністю не згоден *(надайте відповідь по кожному рядку)*

№	Твердження	5 – повністю згоден/на	4 – скоріше згоден/на	3 – як згоден/на, так й ні	2 – скоріше не згоден/на	1 – повніст ю не згоден/н а
1	На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між жителями громади	5	4	3	2	1
2	На вулицях громади часто можна побачити суперечки між учасниками АТО (військовослужбовцями) та місцевими жителями громади	5	4	3	2	1
3	На вулицях громади часто можна стати свідком суперечок між ВПО (внутрішньопереміщеними особами) та місцевими жителями	5	4	3	2	1

4	У моїй академічній групі/ класі часто трапляються суперечки, конфлікти між викладачами/вчителями та студентами/учнями	5	4	3	2	1
5	У моїй академічній групі/ класі часто трапляються суперечки чи конфлікти між студентами/учнями	5	4	3	2	1
6	У моєму навчальному закладі часто трапляються суперечки чи конфлікти між керівництвом навчального закладу (чи деканату, чи директорату) та здобувачами освіти (студентами або учнями)	5	4	3	2	1
7	Мої знайомі та друзі завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	5	4	3	2	1
8	Мої одногрупники/однокурсники завжди перевіряють отриману інформацію та критично сприймають новини	5	4	3	2	1
9	Я часто конфліктую або вступаю у суперечки на вулицях громади	5	4	3	2	1
10	Я часто сперечаюсь з	5	4	3	2	1

	одногопунктирами/одн окласниками					
11	Я часто сварюся або сперечаюся з викладачами/учител ями	5	4	3	2	1
12	Я завжди перевіряю отриману інформацію та критично сприймаю новини	5	4	3	2	1
13	Я не конфліктую, але у колі друзів чи родичів висловлюю своє незадоволення тими чи іншими особами чи соціальними групами	5	4	3	2	1

2. Нижче вказані деякі соціальні групи. Зазначте у кожному рядку своє ставлення до них: чи готові ви спілкуватись, прийняти у суспільство кожен з них? (надайте відповідь по кожному рядку)

№	Категорія	Я згоден/а спілкуватись з ними особисто	Я згоден/а прийняти їх у суспільстві, але хотів/ла б уникати особистого спілкування	Не хочу, щоб вони взагалі були у нашому суспільстві
1	Люди, які мають нетрадиційну сексуальну орієнтацію	1	2	3
2	Люди, які зловживають алкоголем	1	2	3
3	Наркозалежні люди	1	2	3
4	Люди, які перебували у місцях обмеження волі	1	2	3
5	Люди, які мають ВІЛ/СНІД	1	2	3
6	Люди, які хворіли на COVID-19 (коронавірус)	1	2	3
7	Люди, які мають інвалідність	1	2	3
8	ВПО чи переселенці з тимчасово окупованих територій	1	2	3
9	Учасники АТО (військослужбовці)	1	2	3

10	Люди, які говорять лише українською	1	2	3
11	Люди, які говорять лише російською	1	2	3
12	Люди, які підтримують ідеологію Російської Федерації (проросійські настрої)	1	2	3
13	Люди, які підтримують націоналістичну ідеологію України (націоналісти)	1	2	3

3. Оцініть, будь ласка, запропоновані твердження, згідно наведеної шкали, де 5 – повністю згоден/на, 1 – повністю не згоден/а. Уявіть свої наміри в цілому, у будь-якій ситуації і лише тоді оцінюйте. Пам'ятайте, Ваша відповідь має відображати реальну поведінку, а не бажану. Будьте відвертими (надайте відповідь по кожному рядку).

№	Твердження	5 – повністю згоден/на	4 – згоден/на	3 – як згоден/на, так і не згоден/на,	2 – не згоден/а	1 – повністю не згоден/а.
1	Я завжди наполегливо аргументую свою позицію.	5	4	3	2	1
2	Я завжди намагаюся ставити на перше місце потреби інших людей, а не свої власні.	5	4	3	2	1
3	Я завжди намагаюся знайти такий компроміс, який був би прийнятним для обох сторін	5	4	3	2	1
4	Я завжди намагаюся не бути втягнутим у конфлікт.	5	4	3	2	1
5	Я завжди намагаюся розглядати проблему всебічно, спільно з колективом.	5	4	3	2	1

6	Я завжди намагаюся знайти вади у позиції іншої сторони.	5	4	3	2	1
7	Я завжди прагну досягти гармонії.	5	4	3	2	1
8	Я завжди прагну отримати хоча б частину від того, що пропоную.	5	4	3	2	1
9	Я завжди уникаю відкритого обговорення суперечливих питань.	5	4	3	2	1
10	Я завжди відверто поділюся інформацією з іншими, вирішуючи спірне питання.	5	4	3	2	1
11	Я завжди люблю перемагати у суперечці.	5	4	3	2	1
12	Я завжди погоджуюся з пропозиціями інших.	5	4	3	2	1
13	Я завжди намагаюся знайти «золоту середину» у протиріччі, що вирішується.	5	4	3	2	1
14	Я завжди намагаюся тримати свої справжні почуття при собі, щоб уникнути важких переживань	5	4	3	2	1
15	Я завжди підтримую відвертий обмін інтересами й проблемами.	5	4	3	2	1

16	Я завжди не люблю визнавати власних помилок.	5	4	3	2	1
17	Я завжди допомагаю іншій стороні «не втратити обличчя».	5	4	3	2	1
18	Я завжди підкреслюю переваги тактики взаємних поступок.	5	4	3	2	1
19	Я завжди пропоную іншим взяти ініціативу на себе у вирішенні протиріччя.	5	4	3	2	1
20	Я завжди висловлюю власну позицію тільки як одну з точок зору.	5	4	3	2	1

4. Чи відвідували Ви за останній рік навчальні заходи (тренінги, лекції, воркшопи, майстеркласи тощо) на тему конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, відвідував/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не відвідував/ла

5. Чи читали Ви літературу за останній рік щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, читав/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не читав/ла

6. Чи дивились Ви просвітницькі або навчальні фільми або відео щодо конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, дивився/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не дивився/ла

7. Чи вивчали ви у навчальному закладі будь-які перераховані навчальні курси, дисципліни, уроки, лекції з компонентом конфліктології, конфліктів, діалогу, примирення або медіації? *(надайте одну відповідь).*

1. Так, вивчав/ла
2. Не пам'ятаю
3. Ні, не вивчав/ла

8. Чи були Ви особисто посередником у вирішенні конфліктних ситуацій? *(надайте одну відповідь).*

4. Так, був/ла-----дайте відповідь на питання 9

5. Не пам'ятаю -----переходьте до питання 10

6. Ні, не був/ла-----переходьте до питання 10

9. Якщо так, будь ласка, опишіть докладно ситуацію, вашу роль у ній, ваші дії та результат

10. Прочитайте кожне твердження та оцініть свою зацікавленість щодо них за п'ятибальною шкалою, де 5 – дуже зацікавлений/на, 1 – зовсім не зацікавлений (надайте оцінку у кожному рядку).

№	Твердження	5 – дуже зацікавлений/на	4	3	2	1 – зовсім не зацікавлений
1	Отримати знання з конфліктології (знання щодо визначення конфліктів, стадій конфлікту, видів конфлікту тощо)	5	4	3	2	1
2	Опанувати навички використання методик вирішення конфліктів (прийоми та принципи вирішення конфліктів)	5	4	3	2	1
3	Отримати знання з медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів (вивчити визначення медіатора, стадії процесу медіації тощо)	5	4	3	2	1
4	Отримати комунікативні компетенції медіатора (використовувати на практиці техніки активного слухання і правила безконфліктного спілкування, критичне мислення)	5	4	3	2	1
5	Опанувати компетентності посередника, переговорника (отримати знання щодо теорії переговорів, опанувати основні техніки ведення переговорів)	5	4	3	2	1
6	Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності в межах України	5	4	3	2	1

7	Отримати знання щодо програм обміну досвідом, мобільності за межами України	5	4	3	2	1
8	Підвищити рівень знань іноземної мови	5	4	3	2	1
9	Отримати сертифікату медіатора	5	4	3	2	1

11. Проранжуйте стадії конфлікту за порядком від першої (1) стадії до останньої (5) (запишіть номер стадії поряд із зазначених рядків):

1. передконфлікта стадія № _____
2. стадія конфліктної взаємодії № _____
3. післяконфліктна стадія № _____
4. стадія усвідомлення № _____
5. стадія розв'язання конфлікту № _____

12. Уявіть, що у вашій громаді функціонує високотехнологічний ресурсний центр для вчителів, викладачів, здобувачів освіти, жителів громади, який буде платформою підготовки інструкторів та розробки, впровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб), де створені умови для відновлення, дозвілля, реабілітації, адаптації, неформального спілкування тощо.

Оцініть за п'ятибальною шкалою необхідність для громади такого ресурсного центру:

5 – дуже необхідний	4	3	2	1 – зовсім не потрібний
---------------------	---	---	---	-------------------------

13. Які, на Вашу думку, з названих напрямів роботи такого ресурсного центру необхідні Вашій громаді. Оцініть за п'ятибальною шкалою, де 5 – конче необхідно для громади, 1 – зовсім не потрібно громаді (надайте оцінку у кожному рядку):

№	Твердження	5 – конче необхідно для громади	4	3	2	1 – зовсім не потрібно громаді
1	Робота платформи підготовки інструкторів та розробки, впровадження та апробації нових освітніх курсів для студентів, викладачів і дорослих (місцевих жителів і внутрішньо переміщених осіб) в рамках концепції безперервного навчання з метою підвищення можливостей працевлаштування і зниження сучасного рівня безробіття в Луганській області	5	4	3	2	1
2	Робота майданчику розвитку кар'єри зумовлене необхідністю забезпечення взаємодії з місцевими підприємствами малого і середнього бізнесу, місцевими державними службами зайнятості та ринком праці.	5	4	3	2	1

3	Робота високотехнологічного інформаційного майданчику для викладачів, студентів і громадян Луганської області з метою підвищення компетенцій грамотного споживання інформаційної продукції засобів масової інформації.	5	4	3	2	1
4	Робота майданчику психологічної реабілітації та адаптації	5	4	3	2	1
5	Робота лабораторії розвитку творчих навичок	5	4	3	2	1
6	Робота майданчику інклюзивної освіти, який допоможе надавати освітні послуги молодим людям з частково обмеженими можливостями і літнім людям	5	4	3	2	1

14. Зазначте, будь ласка, свою стать:

1. Чоловіча;
2. Жіноча.

15. Зазначте, будь ласка, свій віковий діапазон:

1. 14 – 16 років
2. 17 – 22 роки
3. 23 – 35 років
4. 36 – 55 років
5. 55 + років

16. Як в цілому Ви оцінюєте матеріальне становище своєї родини? (можлива лише одна відповідь)

1. Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не вистачає навіть на необхідні продукти
2. Вистачає на харчування та на придбання необхідних недорогих речей
3. У цілому на життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку, таких, як меблі, холодильник, телевізор, уже викликає труднощі
4. Живемо забезпечено, але зробити деякі покупки ми поки що не в змозі (купити квартиру, автомобіль, тощо)
5. Ми можемо собі дозволити придбати практично все, що хочемо

17. Запишіть, будь ласка, назву громади, у якій проживаєте (населений пункт)

Запишіть заклад освіти, у якому Ви навчаєтесь

18. Запишіть клас або курс, у якому ви навчаєтесь _____

19. Якщо у Вас є пропозиції чи зауваження на тему анкетування, запишіть, будь ласка

Щиро дякуємо!

Цей документ був підготовлений за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст цього документу є виключно відповідальністю ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», і ні в якому разі не може розглядатися як позиція Європейського Союзу.

